

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Využití říkadel a básní při hudebně pohybových činnostech v mateřské škole

Vypracovala: Denisa Klapková
Vedoucí práce: Mgr. Dita Podhrázká

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 20. 3. 2019

.....

Denisa Klapková

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Ditě Podhrázké za odborné vedení, cenné a podnětné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Dále děkuji učitelkám mateřských škol v Českých Budějovicích, v Humpolci a v Jindřichově Hradci za možnost realizace svých hudebně pohybových činností, další užitečné rady a připomínky.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá využitím říkadel a básní při hudebně pohybových činnostech u dětí v mateřské škole a skládá se z teoretické a praktické části. Teoretická část je rozdělená na dvě kapitoly. První kapitola se věnuje hudební výchově v mateřské škole a je zde popsána charakteristika dětí předškolního věku z hlediska hudebnosti, motivace dětského hudebně pohybového projevu, hra na hudební nástroje v mateřské škole, hudba a pohyb v životě dítěte a význam hudby pro rozvoj dítěte. Druhá kapitola je věnována složkám hudební výchovy a je rozdělena na činnosti pěvecké, instrumentální, hudebně pohybové a poslechové. V rámci praktické části jsou vypracovány návrhy hudebně pohybových činností s využitím říkadel a básní, které jsou zaměřené na roční období. Hudebně pohybové činnosti zaměřené na zimu byly zařazené do výzkumného šetření a zrealizované s předškolními dětmi v mateřských školách v Českých Budějovicích, v Humpolci a v Jindřichově Hradci. Při realizaci bylo využito metody pozorování, rozhovoru a během realizace probíhala podrobná evaluace. Na základě výsledků výzkumného šetření jsou v příloze vypracovány další návrhy hudebně pohybových činností na jaro, léto a podzim.

Klíčová slova: hudební výchova, hudební činnosti, předškolní vzdělávání

Abstract

This bachelor thesis deals with the use of rhymes and poems in musical and physical activities of children in kindergarten and is divided into the theoretical and practical part. The theoretical part consists of two chapters. The first chapter deals with music education in kindergarten and describes the characteristics of children of preschool age regarding music, motivation of children's musical performance, playing musical instruments in kindergarten, music and movement in the life of the child and the importance of music for the development of the child. The second chapter concerns musical education and is divided into singing, instrumental, musical and listening activities. In the practical part there are elaborated suggestions for musical activities using rhymes and poems that are focused on seasons of the year. Musical activities aimed at winter were included in the research and realized with preschool children in kindergartens in České Budějovice, Humpolec and Jindřichův Hradec. During the realization, the observation method and an interview were used, also a detailed evaluation took place during the realization. Additional proposals for musical activities for spring, summer and autumn based on the results of the research are included.

Keywords: music education, musical activities, preschool education

Obsah

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 HUDEBNÍ VÝCHOVA V MATEŘSKÉ ŠKOLE	9
1.1 Charakteristika dětí předškolního věku z hlediska hudebnosti	9
1.2 Motivace dětského hudebně pohybového projevu	10
1.3 Hra na hudební nástroje v mateřské škole	11
1.4 Hudba a pohyb v životě dítěte	13
1.5 Význam hudby pro rozvoj dítěte	16
2 ROZDĚLENÍ HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ	18
2.1 Pěvecké činnosti	18
2.2 Hudebně pohybové činnosti	20
2.3 Poslechové činnosti	22
2.4 Instrumentální činnosti	25
PRAKTICKÁ ČÁST	28
3 VÝZKUM	28
3.1 Výzkumný problém	28
3.2 Cíl výzkumu	28
3.3 Výzkumné otázky	28
3.4 Metodika	28
3.5 Výzkumný soubor	29
3.6 Prezentování výsledků	29
3.6.1 Otázky pro zjištění výsledků	29
3.6.2 Nabízené činnosti	30
3.6.2.1 Píseň Čerti v pekle	30
3.6.2.2 Píseň Pořádně se oblékněme	35
3.6.2.3 Píseň Sněhulák	40

4 DISKUZE	46
ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	52
SEZNAM OBRÁZKŮ	55
SEZNAM PŘÍLOH	57
PŘÍLOHY	58

ÚVOD

V bakalářské práci se zabývám zhudebněním říkadel a básní a jejich využitím při hudebně pohybových činnostech v mateřské škole. Hudební výchova mě provází již od dětství. Už v mateřské škole patřily hudební činnosti mezi mé oblíbené. V šesti letech jsem začala navštěvovat přípravné studium na základní umělecké škole, kde jsme se zabývali především hudebně pohybovými činnostmi (zpěv, tanec, hra na hudební nástroje apod.). Následně jsem začala chodit na hodiny klavíru, který doteď patří mezi mé nejoblíbenější hudební nástroje. V rámci hodin klavíru byly také hodiny hudební nauky, kde zpočátku byly zařazené především hudebně pohybové činnosti a poté jsme se učili teorii, psaní not atp. Tyto zkušenosti mi nyní velice pomohly při tvorbě vlastního hudebního doprovodu u říkadel a básní. Hudební výchova patří mezi mé nejoblíbenější aktivity s dětmi už od začátku mého studia a já ji ráda dětem nabízím v různých podobách. Pozoruji, že jsou děti u hudebních činností veselé a uvolněné. Svou bakalářskou prací jsem chtěla přinést další náměty, jak lze v mateřské škole pracovat s dětskými básněmi a říkadly.

Cílem bakalářské práce je vytvořit vlastní hudební doprovod k nezhudebněným básním či říkadlům, zařadit k nim pohyb a využít i hru na hudební rytmické nástroje. Prostřednictvím aktivního hudebního projevu posílit pozitivní vztah dětí k hudbě. Během praxí v průběhu studia jsem se setkala s některými učitelkami, pro které není hudební výchova jednoduchou záležitostí. Proto jsem se snažila k písni zvolit jednoduchý hudební doprovod. Součástí práce je metodická příručka, která může být inspirací k tomu, jak se dají říkadla a básně pro děti dále využívat. Může být využita učitelkami v mateřských školách při hudební výchově během celého roku. V práci jsou činnosti rozdělené na čtyři roční období: jaro, léto, podzim a zima. Následně jsem některé činnosti sama vyzkoušela v mateřských školách s předškolními dětmi, abych mohla svou práci zhodnotit.

V teoretické části je charakterizována hudební výchova v mateřské škole a složky hudební výchovy (vokální, instrumentální, hudebně-pohybové, pěvecké), které patří mezi základní hudební činnosti v rámci předškolní výchovy.

TEORETICKÁ ČÁST

1 HUDEBNÍ VÝCHOVA V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Hudební výchova v mateřské škole probíhá při každé příležitosti během dne, tzn. soustavně. Probíhá v úzkém kontaktu se všemi výchovnými složkami, má charakter mnohotvárného procesu a snaží se vytvořit základy harmonického rozvoje člověka. Zasahuje celou psychiku dítěte, rozvíjí paměť, představivost, fantazii, smyslové vnímání, pohybovou činnost, estetické cítění a vede k soustředění pozornosti (Zezula in Zezula, Janovská a kol., 1987). V současné době je založena na aktivním dětském hudebním projevu, kterým lze utvářet vztah dětí k hudbě a rozvíjet jejich osobnostní i hudební předpoklady (Jenčková, 2014). Lze jí rozdělit na pěvecké, instrumentální, poslechové a hudebně pohybové činnosti (Strnadová, Zezula, 1988). Při využívání hudebních činností je třeba zohlednit individuální schopnosti dětí a zaměřit se na jejich rozvíjení v motivovaných, hudebně podnětných situacích (Jenčková, 2014).

1.1 Charakteristika dětí předškolního věku z hlediska hudebnosti

Mateřská škola může zabezpečit plynulý hudební rozvoj dětí, je-li v ní výchova kvalitní. Pokud je výchova skloubena s výchovným působením rodiny, zvláště matky k dítěti a ke zpěvu, dítě dostává optimální hudební podněty. V tomto věku se anatomicky utváří hlasový orgán a sílí hlasivkové svalstvo. Biologickým zráním a vlivem výchovných podnětů se rozvíjí sluchový analyzátor. Především jeho výškově diferenciací schopnost, která po šestém roce dvojnásobně vzrůstá. Upevňují se pěvecké dovednosti, jelikož se tvoření tónů automatizuje. Dítě v tomto věku má umožněno vytvořit si základní pěvecké dovednosti, soustředěněji poslouchat a chápat vokální i přiměřenou instrumentální hudbu (Sedlák, Váňová, 2013).

Mezi třetím a čtvrtým rokem dítě vnímá hudbu s textem, pohybem i mimikou. Dokáže rozeznat některé zvukové podněty, např. sílu, výšku, délku, barvu (Zezula in Zezula, Janovská a kol., 1987). Zlepšuje se koordinace tělesných pohybů s charakterem hudby a současně vznikají předpoklady pro hru na dětské nástroje. V tomto období je umožněn intenzivní rozvoj pěveckých dovedností (Sedlák, Váňová, 2013).

Typický tón dětského hlasu způsobuje hrtanové svalstvo, které není v plné funkci, a hlasivky kmitají převážně na okraji hlasové štěrbině. V hlasovém rozsahu i kvalitě dětského pěveckého hlasu jsou velké individuální rozdíly (Sedlák, Váňová, 2013). Hlasový rozsah je podmíněn podnětným hudebním prostředím, kvalitou vlohového základu a cvikem v rodině i v mateřské škole. Při pravidelném zpěvu může být rozsah hlasu pozitivně ovlivněn. V předškolním období se významně rozvíjí řečový a pěvecký projev a z hlediska utváření správných řečových návyků a slovní zásoby je vzájemné ovlivňování řečového a pěveckého projevu důležité. Zkvalitnění vývoje mluvidel je příznivě ovlivněno hudbou i zpěvem, který rozšiřuje dětské představy a tím i slovní zásobu (Kodejška, Váňová, 1989).

Neúspěšný zpěv může vzniknout v důsledku málo rozvinuté hudební představivosti, tonálního a rytmického citění. Další příčinou mohou být nevytvořené pěvecké návyky a dovednosti (Sedlák, 1986).

V předškolním období vzrůstá zájem o aktivní hudební činnost, dítě zvládá tzv. „hru na tělo“ (tleskání, pleskání, podupy) a taneční i pohybové hry, které provádí ve svižném tempu. Příznivé podmínky pro sólový, skupinový i kolektivní zpěv se vytvářejí při hrách (Zezula in Zezula, Janovská a kol., 1987). V předškolním věku dítěte se hudba neodděluje od rytmizovaného slova a rytmického pohybu, které společně s vnímáním melodie tvoří sensoricko-motorickou jednotu, základní a rozsáhle založené estetické citění i zážitkový komplex (Sedlák, 1986). Nedostatek hudebních podnětů může být příčinou slabosti sluchových představ (Zezula in Zezula, Janovská a kol., 1987).

„S ohledem na anatomický a psychofyzilogický vývoj dětí předškolního věku lze tvrdit, že jde o jednu z nejdůležitějších etap hudebního vývoje, která, je-li zanedbána, ovlivní negativně celkový vztah dítěte k hudbě i možnosti jeho úspěšného hudebního rozvoje v základní škole“ (Sedlák, Váňová, 2013, s. 364).

1.2 Motivace dětského hudebně pohybového projevu

Úspěšná motivace může ovlivnit využívání dětského pohybu ve spojení s hudbou (Jenčková, 2005). Spojením zpěvu, poslechu a motivace hudební činnosti s jinými zájmy

v dětech vyvolává radost, napětí a určité očekávání. Mezi nejúčinnější aktivizační prostředky patří hudební činnost, jejímž základem je zpěv (Kantor, 1969).

„Motivace směřuje k tomu, aby poslech nové písničky byl pro děti zážitkem, který hned vyvolá zájem naučit se písničku zpívat“ (Janovská in Zezula, Janovská a kol., 1987, s. 85).

Existuje mnoho motivačních možností. Děti zpívají velice rády a při zpěvu je pro ně nejdůležitější vlastní prožitek. Motivací pro ně může být sama hudba, např. učitelkou hezky zazpívaná písnička (Lišková, 2006). Pokud je s dětmi píseň nacvičována mechanickým opakováním, může je to přestat bavit, což tlumí jejich aktivitu. Pokud má učitelka pěkný a mimikou oživený přednes, střídá zpěv s hrou na nástroje, zařadí pohybovou motivaci či přiměřenou dramatizaci, děti zaujme a podpoří je v aktivitě (Kantor, 1969).

„Volbu motivace ovlivňuje jak sama píseň, tak i věk dětí, jejich celková vyspělost i situace, v níž chceme písničku uvést“ (Janovská in Zezula, Janovská a kol., 1987, s. 85).

K motivaci lze využít různé kostýmové doplňky a rekvizity, dále můžeme použít slovní motivaci, průběžnou motivaci, audiovizuální motivaci a také ukázkový pohyb dospělého. Kostýmové doplňky a rekvizity u dětí podporují přirozenost a spontánnost jejich pohybového projevu a inspirují je k různorodým metaforickým vyjádřením. Motivačně může působit také osobní volba či zhotovení vhodné rekvizity k pohybu. Slovní motivace patří k účinné motivaci dětského pohybového projevu (Jenčková, 2005). Do slovní motivace lze zařadit básničku, říkadlo, krátký příběh nebo rozhovor, který navazuje na bezprostřední zážitky či znalost dětí. Pochvala dětí za hezky zazpívanou píseň patří k nepřirozenější motivaci, nástrojový a pohybový doprovod patří mezi další druhy motivace (Lišková, 2006).

1.3 Hra na hudební nástroje v mateřské škole

Hudební nástroje v mateřské škole zaujímají důležitou úlohu. Mohou být účinnou intonační oporou. Nejvhodnějším nástrojem k podpoře zpěvu jsou pro malé děti housle. Harmonický doprovod klavíru, který přispívá k posílení tonálního citění a ke zpřesnění rytmické stránky písně, je využíván u střední a nejstarší věkové skupině

dětí. Není vhodné hrát na klavír v průběhu celého nácvičku písně, protože klavír by mohl odvádět pozornost učitelky od pěveckého projevu dětí. Pro rozvoj hudebních schopností dítěte je vhodné zpěv s doprovodem i bez doprovodu klavíru střídat. K harmonickému doprovodu lze použít i kytaru, pokud učitelka nemá možnost hrát na klavír (Janovská in Zezula a kol., 1987).

Hudební nástroj v rukou učitelky plní při práci s písní především tyto úkoly:

- „*udává přesnou tónovou výšku a umožňuje její kontrolu;*
- *je melodickou oporou zpěvu dětí, zvýrazňuje nápěv písně; přispívá také (zejména klavír) k rozvoji tonálního cítění dětí;*
- *klavír nebo dětské nástroje také zvýrazňují rytmus, přispívají k přesnějšímu cítění rytmu;*
- *hudební nástroje rozvíjejí při práci s písní celkovou hudebnost dětí;*
- *nástroj přináší dětem při poslechu melodie písně a při zpěvu s nástrojovým doprovodem nové hudební zážitky a posluchačské zkušenosti“ (Janovská in Zezula, Janovská a kol., 1987, s. 129).*

Hudební nástroje lze dobře využít v dětském hudebně pohybovém projevu. Pro děti mladšího školního věku jsou mimořádně přitažlivé zejména drobné nástroje z bicího instrumentáře, jako jsou např. ozvučná dřívka, dřevěný blok, činel, prstové činely, bubínek a tamburína. Při spojení pohybu s instrumentální hrou se u dětí rozvíjí smysl pro rytmus, který je vnitřně pohybově procítěný (Jenčková, 2005). Nástroje Orffova instrumentáře mohou přispívat zejména k rozvoji rytmického cítění a pro děti jsou přitažlivé především svou zvukovou barevností. Tvoří zajímavý zvukový doprovod, ale nejsou dětem dostatečnými melodickou oporou. Nevhodné jako intonační opora zpěvu jsou nástroje sopránového ladění, které znějí o oktávu (u sopránové zvonkohry o dvě oktávy) výš, než je hlasová poloha dětí. V praxi se hra dětí uplatňuje příležitostně, jelikož většině dětí dělá potíže technická stránka hry (vyrovnaný, měkký úder paliček). Při hře na tyto nástroje je učitelka obrácena tváří k dětem, může současně zpívat a svou hrou vzbuzuje u dětí zájem a chuť si na nástroje také zahrát, což je u těchto nástrojů výhodou (Janovská in Zezula, Janovská a kol., 1987).

„Hra na hudební nástroj jako součást pohybové akce působí na děti motivačně nejen svou zvukovostí – instrumentální barvou, dynamikou, rytmem a tempem, ale i jako

taneční rekvizita svými výtvarnými prostředky – velikostí, tvarem, barvou i materiálem, které jsou zdrojem metaforických obrazů“ (Jenčková, 2005, s. 222).

V průběhu osvojování písňe nástroje podněcují ke zpěvu, dělají práci zajímavější a přitažlivější. Učitelka zpívanou melodii může zvýraznit tím, že při zpěvu bude hrát doprovod na klavír. Hra na nástroj nesmí mít takovou sílu, aby nutila děti ke křiku. Při práci s písni je třeba využívat zpěv s nástrojovým doprovodem i zpěv bez doprovodu nástrojů s oporou o zpěv učitelky. V průběhu dne je více příležitostí zpívat bez doprovodu, což vede děti k dovednosti zpívat samostatně. Od dětí se vyžaduje soustředění, pozornost a rozvíjí se schopnost sebekontroly zejména při časté možnosti nápodoby zpěvu bez doprovodu (Janovská in Zezula, Janovská a kol., 1987). Spontánní aktivita při hře na nástroje, kdy děti mají touhu s nástroji bubnovat, ťukat, chrastit a cinkat do omrzení, by měla zůstat zachována přesto, že je jejich projev postupně kultivován s ohledem na zvládnutí techniky. Tento přirozený sklon k manipulaci se znějícími předměty a s jednoduchými nástroji bývá provázen dynamickou intenzitou, impulzivním pohybem a nadšenými projevy. Zvládnutí techniky instrumentální hry se týká správného postavení těla, držení a rozeznění hudebního nástroje, tanečního projevu, pohybové koordinace nástrojové hry a instrumentálního i pohybového sladění ve skupině. Drobné bicí nástroje mohou být použity k instrumentální improvizaci ve skupině, mohou být zprostředkovatelem hudebně pohybového kontaktu dětí při tvoření skupin i prostředníkem hudebně pohybového dialogu. Lze je též využít jako scénickou rekvizitu v dětských pohybových hrách s pravidly (Jenčková, 2005).

1.4 Hudba a pohyb v životě dítěte

Hudba v životě dítěte patří mezi první estetické podněty, které jej provázejí od narození. Zejména v prvních obdobích života má hudba význam pro zdravý a nenarušený vývoj dítěte (Kurková a kol., 1989).

„Dítě předškolního věku si potřebuje hrát, potřebuje co nejvíce pohybu a pro svou zvědavost smysluplné podněty, které by vedle spontánního objevování světa rozvíjely jeho schopnosti, dovednosti a vlastnosti žádoucí pro jeho aktivní začlenění do lidské společnosti, pro rozvoj a kultivaci jeho osobnosti. Všechny tyto podmínky pomáhá uskutečňovat i dobře vedená hudebně pohybová výchova“ (Kurková a kol., 1989, s. 9).

Pohyb s hudbou patří mezi hravé činnosti v předškolním věku. Zdravé dítě se zúčastňuje hudebně pohybové činnosti se zájmem, zaujetím, přináší mu radost, uspokojení a není potřeba ho do hudebně pohybové činnosti nutit. Dítě do hry promítá své představy, které doplňuje fantazií, a svou předešlou zkušenost. Tím, jak dítě hru prožívá a jak na něj citově hudba působí, je dán hluboký prožitek z činnosti. Hudebně pohybové hry dávají dítěti mnoho příležitostí, jak si po svém zpracovat skutečnost. Mezi podstatné znaky přetváření skutečnosti patří symboličnost a prezentismus (Kurková a kol., 1989). Pohyb je nejúčinnější aktivitou k navázání přímého kontaktu s hudebním dílem. Potřeba fyzického pohybu je přirozeně vývojově dána a je podmíněna tělesným, intelektovým a citovým zráním dětí (Jenčková, 2005). Hudebně pohybová výchova se spolupodílí na rozvoji hudebních a osobnostních dispozic dětí (Jenčková, 2014).

„Smyslem hudebně pohybové výchovy je rozvíjet pohybové dovednosti dětí v souladu s hudbou a prostřednictvím tohoto hudebně pohybového projevu poskytnout dětem příležitost k emocionálnímu sebevyjádření, umožnit jim poznávání a ověřování hudebních zákonitostí, rozvíjet jejich kreativní schopnosti a estetické cítění, dopřát jim příležitost relaxace a vzájemné komunikace prostřednictvím hudby a pohybu“ (Jenčková, 2014, s. 3).

Dle Jenčkové (2005) lze označit hudebně pohybový projev jako prostředek: vyjádření dětské emocionality, poznávání a ověřování hudebních zákonitostí, dobré tělesné kondice a duševní aktivity dětí, duševní a tělesné relaxace a vzájemné komunikace. Prostřednictvím dětského hudebního projevu s dalšími múzickými aktivitami je pěstován vztah dětí k hudbě, ke kterému je zaměřena současná hudební výchova (Jenčková, 2005). Dítě k pohybu může vnitřně naladit prostý popěvek, zajímavě znějící zvuk nástroje či lidová nebo umělá hudební předloha. Hudba vyvolává, inspiruje a rozvíjí pohyb. Projev hudebního prožitku pohybem je ovlivněn charakterem hudby a v předškolním věku také konkrétním slovním obsahem písně či slovním doprovodem, který vyvolává představy, rozvíjí je a motivuje k pohybu. Komplexnost a jednota pohybu, hudby a zpěvu vychází z představ, prožitků a pocitů dítěte, ke kterým hudebně pohybová výchova směřuje (Kurková a kol., 1989).

Pohyb se ve spojení s pěveckými a instrumentálními činnostmi na rozvoji těchto dovedností podílí, dotváří atmosféru tanečních a pochodových písní a patří mezi neodmyslitelnou součást dětských tanečních a hudebně pohybových her. Tzv. „hra na tělo“ (tleskání, pleskání, luskání, podupy) rozvíjí rytmické cítění dětí a zároveň je vhodnou přípravou vokálního a instrumentálního vícehlasu. Při rozvoji instrumentálních aktivit je dětský pohyb rovněž dobrým pomocníkem při zvládnutí hry na Orffovy nástroje. Výhodou pohybu je možnost individuálního i kolektivního projevu, který umožňuje vyučujícímu zpětnou vazbu o porozumění hudební řeči, úrovni hudebního myšlení dětí a dětské emocionalitě (Jenčková, 2005).

V předškolním věku je pohybové vyjádření hudby přirozenou reakcí dítěte. Nejprve jde o spontánní neuvědomovanou činnost s vyjádřením radosti z pohybu, ovládání prostoru a opakování osvojených pohybů (skok, běh, otočka). Postupně se dítě přizpůsobuje rytmickému řádu, vyrovnává se s tempem a dochází k uvědomovanému pohybu (Kurková a kol., 1989).

„Při úvahách o hudebně pohybové výchově je nutné si uvědomit jeden podstatný a velmi závažný fakt: dítě, kterému není v předškolním věku umožněna dostatečná pohybová aktivita, které neprožije svůj předškolní věk ve hrách, nemá prostor a čas pro uskutečnění svých přání a uspokojování potřeb, je pro svůj další úspěšný život nejen ochuzeno, ale přímo poškozeno“ (Kurková a kol., 1989, s. 10).

Hudebně pohybový projev bývá spojen s říkadly, dětskými a lidovými písněmi a je základem dětských tanečních a pohybových her se zpěvy. Dobrá motivace přispívá k přirozenému pohybu v souladu s hudbou, vyvolává dětskou empatii, fantazii a obrazotvornost. Za účinnou motivaci lze považovat např. živou ukázkou pohybu, slovní motivaci, kostýmové doplňky či rekvizity nebo pohybově inspirativní hudbu (Jenčková, 2005).

„Dítě se rozvíjí v projevu individuálně, osobitě, podle stupně svých schopností a dovedností, současně ale vystupuje do popředí sdružovací moment, nutnost vzájemné spolupráce, souhry, někdy rozdělení rolí, podřízení se pravidlům hry nebo tance, což dává hudebně pohybové činnosti kolektivní charakter“ (Kurková a kol., 1989, s. 10).

Úkolem učitelek mateřských škol je přinést dětem podněty k všestrannému rozvoji a volit vhodné příležitosti k tomu, aby mohly své schopnosti a dovednosti uplatňovat, kultivovat a utvářet (Kurková a kol., 1989).

1.5 Význam hudby pro rozvoj dítěte

Hudební vývoj dítěte je komplexní s vývojem tělesným a duševním a je nezastupitelnou a neoddělitelnou součástí harmonického vývoje osobnosti. Nejde jen o rozvoj sluchového a motorického analyzátoru nebo o rozvoj určitých hudebních schopností, ale je spojen i s vývojovými změnami psychické činnosti i s ostatními vlastnostmi a schopnostmi člověka. Hudba se stává součástí duševní hygieny člověka (Sedlák, 1981). V rozvoji hudebnosti má význam hudebně podnětné rodinné prostředí. Mnohé děti jsou v této oblasti hudebně nerozvinuté, proto se mateřské školy snaží poskytnout dětem řízené hudební podněty vedoucí k rozvoji jejich hudebnosti (Váňová in Kubecová a kol., 2017). Výchovný proces ve škole má být stimulující a aktivující. Hudební aktivitu dětí je třeba podporovat přitažlivými hudebními činnostmi a situacemi, ve kterých se rozvíjí hudební schopnosti a rozšiřují se hudební vědomosti, zájmy a motivační struktury (Sedlák, 1981).

V období předškolního věku se vytváří základ pro poslechové, pěvecké, nástrojové i pohybové dovednosti, proto je z hlediska hudebního vývoje dítěte toto období jedním z nejdůležitějších (Váňová in Kubecová a kol., 2017). Formativní vliv pohybu se významně uplatňuje v ontogenetických zákonitostech hudebního vývoje dětí (Jenčková, 2005). V hudebním vývoji je důležitá také aktivita jedince. Nejprve jde o manipulaci a experimentaci s hudebními nástroji, pěveckým hlasem, tóny a hudebními útvary, čímž vznikají první zkušenosti. V dalších vývojových fázích se tyto činnosti zvnitřňují (Sedlák, 1981).

V rozvoji hudebnosti je třeba určit faktory a nalézt konkrétní cesty pedagogického procesu, které povedou k tvořivým přístupům k hudbě a budou respektovat psychologické zvláštnosti. Každé dítě má určité dispozice a vlohy a téměř všechny děti mají předpoklady k tomu, aby získaly určitý vztah k hudbě a osvojily si dovednosti, které jim hudební činnost umožní. Vlivem podnětů i vlastní činnosti se tyto zvláštnosti přetvářejí ve schopnosti, které jsou individuálními vlastnostmi, tvoří předpoklad

určitých činností a současně jsou těmito činnostmi utvářeny a rozvíjeny (Zezula in Zezula, Janovská a kol., 1987).

„K provádění elementárních hudebních činností v mateřské škole, hlavně pak ke zpěvu jednoduchých písní, je třeba rozvíjet především ty schopnosti, které souvisejí s hudebním sluchem: schopnost tonálního slyšení, schopnost disponovat hudebními představami a schopnosti rytmické.“ Součinnost těchto schopností je podmínkou hudební činnosti (Zezula in Zezula, Janovská a kol., 1987, s. 17).

V průběhu hudebního vývoje dochází ke změnám v hudebních schopnostech a tím i ke změnám v psychice a hudebním vědomí. *„Ve styku s hudbou se utvářejí poznávací schopnosti, rozumové, citové a mravní složky osobnosti, její temperament a vůle. Hudební činnosti rozvíjejí představivost, fantazii, paměť, kombinační a hudebně tvůrčí schopnosti“* (Sedlák, 1981, s. 70).

Dle Váňové (2017) hudebnost chápeme *„jako souhrn všech vnitřních hudebních předpokladů (vloh, schopností, dovedností, návyků i případných znalostí dítěte), motivačních podnětů a sociálních vlivů zajišťujících komunikaci dítěte s hudbou“* (Váňová in Kubecová a kol., 2017, s. 10). Je umožněna prostřednictvím percepčních (vnímání hudby), reprodukčních (imitace hudebních podnětů, pohybový realizace hudebních prvků) a produkčních (vymyšlení hudebních prvků a pohybových projevů dle vnímané hudby) hudebních činností (Váňová in Kubecová a kol., 2017).

2 ROZDĚLENÍ HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ

2.1 Pěvecké činnosti

Dle Kubecové (in Kubecová a kol., 2017) jsou pěvecké činnosti dětem nejbližší a patří mezi nejdůležitější a zároveň nejsnáze realizovatelné hudební činnosti v mateřské škole. Zpěv je pro člověka nejpřirozenější hudební činností. Hlasový orgán jedinci dovoluje zpívat při každé příležitosti, a proto je pro něho snadno dosažitelným hudebním nástrojem (Sedlák, Váňová, 2013). Pěvecké činnosti tvoří základ při rozvoji hudebnosti dítěte (Strnadová, Zezula, 1988). *„Učitelka je může využívat při všech vhodných příležitostech – zazpívat dětem písničku jako motivaci k připravené činnosti, doprovázet zpěvem jednoduchý pohyb dětí, zpívat dětem před odpoledním odpočinkem či si s nimi zazpívat v průběhu dne jen tak pro radost“* (Kubecová in Kubecová a kol., 2017, s. 63). Lidský hlas je nástrojem velmi citlivým a lehce zranitelným, ale můžeme ho považovat za nejdokonalejší nástroj, který je schopen obsahového i citového výrazu (Strnadová, Zezula, 1988). Zpěv a pohybová hra umožňuje dětem vnímat všemi smysly a aktivně se projevovat (Janovská in Zezula, Janovská a kol., 1987). Učitelka může poznat, že děti píseň zaujala tak, že si ji budou prozpěvovat při volné činnosti (Kubecová in Kubecová a kol., 2017).

Pěvecké činnosti by měly probíhat v radostné atmosféře. Hlasivky nebudou stažené, ale uvolněné a připravené pro zpěv, nejsou při zpěvu namáhány, což jim umožní lepší intonaci, kvalitní tóny (Kubecová in Kubecová a kol., 2017). Čistý zpěv je podmíněn rozvinutými hudebními schopnostmi a správným tvořením hlasu. Mezi základní hudební schopnosti patří hudební sluch, hudební paměť, hudební představivost, rytmické cítění a tonální cítění (Tichá, 2005). Falešný zpěv může být ovlivněn sníženými pěveckými předpoklady, ale častěji je výsledkem malých pěveckých zkušeností (Tichá, 2005).

Při tvoření základu hlasové výchovy je pro dítě důležitá rodina. Zpívající matka dítě ke zpěvu podněcuje. Zpěv je zároveň důležitým prostředkem pro posílení citové vazby k matce. Zpěv přispívá k psychické pohodě, prohlubuje dýchání a posiluje břišní i hrudní dýchací svalstvo. Osvojování pěveckých dovedností probíhá nejprve

nápodobou a matka v rodině i učitelka v mateřské škole jsou pro dítě prvním a nenahraditelným příkladem (Strnadová, Zezula, 1988). Zpěv také pomáhá ke správné výslovnosti a dobré artikulaci. Dítě pomocí pěveckých činností poznává vlastnosti tónů (délku, výšku, barvu), seznamuje se s tempem, rytmem a pozná, zda je písnička veselá nebo smutná. Společný zpěv je vhodný pro stmelování kolektivu třídy (Kubecová in Kubecová a kol., 2017). Hlasová výchova učí děti správným pěveckým návykům a tím nejen rozvíjí dětský hlas, ale chrání ho před poškozením, má vliv na čistotu zpěvu a pomáhá při nápravě nezpěvnosti (Tichá, 2005).

Zezula, Janovská a kol. (1987) ve své knize popisují tři základní způsoby hudebně výchovného působení v rodině, jeslích i v mateřské škole:

- *„Hodně před dítětem zpívat; s dítětem zpívat to, co poměrně snadno a brzy dokáže opakovat.*
- *Dát dítěti příležitost k vlastnímu uplatnění, i když to, co předvede, zpočátku často ještě nelze nazvat zpěvem, spíš jen jakýmsi málo určitým pozpěvováním. Dítě si vlastně hraje se svým hlasem.*
- *Se zájmem dítě poslouchat a povzbuzovat (dítě se učí nejen zpívat, ale i své zpívání uplatňovat), a tak je citlivě vést ke snaze o zdokonalení výkonu“* (Janovská in Zezula, Janovská a kol., 1987, s. 48).

Učitelka v mateřské škole by si měla všimnout situací, kdy děti zpívají spontánně vlastní improvizované písně a děti přiměřeně ocenit. Dále by měla vhodně zařazovat dechová cvičení, aktivity na procvičování rytmu, dbát na to, aby před dětmi nestála moc blízko a děti nemusely zaklánět hlavu (tím by se stahovaly svaly na krku i hlasivky, což by zamezovalo správné technice zpěvu) a samozřejmě by měla být vhodným pěveckým vzorem. Vhodné je, aby děti při zpěvu doprovázela hrou na hudební nástroj a při hře zvolila vhodnou tóninu s ohledem na hlasové možnosti dětí. Při řízených pěveckých činnostech by měla dbát na to, aby děti dodržovaly tzv. měkké začátky a měla by se snažit u dětí vytvářet správné hrudně-brániční dýchání (Kubecová in Kubecová a kol., 2017).

V mateřské škole je základem pěveckých činností zpěv, zpěv s chůzí, zpěv s hrou na tělo a na dětské bicí nástroje a pohybová hra (Janovská in Zezula, Janovská a kol., 1987). Děti předškolního věku nevydrží dlouho stát na jednom místě, proto je vhodné střídat

polohy při zpěvu (stoj mírně rozkročný s rukama volně podél těla, sed na předním kraji židle, bez opírání zad, sed na patách) nebo zpěv proložit hudebně pohybovými činnostmi či ho doprovodit hrou na tělo. Koordinaci pohybu a zpěvu by měly zvládnout i malé děti. U pěveckých činností je s nejmenšími dětmi vhodné začít říkadly, které se pohybují v rozsahu tercie a postupovat od známých k neznámým a od jednodušších ke složitějším (Kubecová in Kubecová a kol., 2017). Výběr písňového materiálu může ovlivnit správný rozvoj pěveckého projevu dítěte (Strnadová, Zezula, 1988). Vychází především z pěveckých a hudebních schopností dětí. Vhodné jsou písně s jednoduchým rytmem, snadno zapamatovatelnou melodií a jasně členěnou hudební formou (Lišková, 2006).

Při práci s písní by se mělo vycházet nejen ze skupiny dětí, s kterými je píseň nacvičována, ale i z konkrétní písně a její melodiky, rytmu a obsahu. Lišková (2006, s. 30) ve své publikaci popisuje následný metodický postup při nácvičování písně:

1. *„Vzbuzení zájmu dětí o písničku – (hudební, mimohudební motivace – pomůcky: obrázky, maňásek, pohádka, obdobná píseň, kterou děti znají).*
2. *Seznámení dětí s písní – kvalitní interpretace písně učitelkou.*
3. *Rozhovor o písni – vysvětlení nejasných slov, obsahu písně.*
4. *Nácvik obtížnějších míst v písni.*
5. *Vlastní nácvičování písně – text i melodii nacvičujeme současně.“*

2.2 Hudebně pohybové činnosti

Pohyb patří mezi nepřirozenější projevy člověka a je neodmyslitelnou součástí každodenního konání dětí předškolního věku. S pohybem je spojována dětská zábava a hry i u nejmenších dětí (např. říkadla) a pohybové činnosti pozitivně ovlivňují psychiku dětí (Lišková, 2006). Prostřednictvím pohybu vnímají a prožívají předškolní děti hudbu nejčastěji (Strnadová, Zezula, 1988). Touhu po pohybu u dětí zpravidla vyvolává hudba a sladění hudby s pohybem vede k uvědomění si pohybu a tím i k intenzivnějšímu estetickému zážitku (Kantor, 1969).

Hudba působí na pohyb především svým rytmem, vyvolává pohybové reakce (pohyby hlavy, podupávání nohou, brnkání prstů apod.) a dokáže rytmicky sjednotit i velkou skupinu lidí v pohybu (při pochodu, tanci, cvičení). Na pohybový projev působí také

svou melodií a dynamikou (Kurková in Zezula, Janovská a kol., 1987). K přirozenému a spontánnímu pohybu vede děti hudba živá i reprodukováná. Je pro ně inspirací k pohybovým aktivitám a pohybový prožitek dětem umožní lépe a rychleji hudbu pochopit (Lišková, 2006).

Dle Kurkové (1989) můžeme třídit hudebně pohybové činnosti na:

„a) hudebně pohybovou přípravu,

b) hudebně pohybové hry a tance s pevně stanovenými pravidly,

c) improvizované hudebně pohybové hry“ (Kurková a kol., 1989, s. 11).

V mateřské škole je hudebně pohybová výchova založená na rozvoji základních pohybových dovedností (Lišková, 2006). *„Pohybová složka hudebně pohybové výchovy obsahuje nejjednodušší pohyby: chůzi, běh, poskoky, lezení, podřepy, švihové pohyby rukou, tleskání, pleskání, cvalové poskoky, přísunný krok, poskočný krok, otáčení apod.“* Děti by měly rovněž získat schopnost prostorové orientace a poznat jednoduché taneční útvary (např. řada, kruh) (Strnadová, Zezula, 1988, s. 24). Na počátku hudebně pohybové výchovy má svůj důležitý význam také mluvená rytmizovaná řeč (rytmická deklamace). Všechny složky hudebně pohybové výchovy jsou rozvíjeny současně ve spojitosti s pěveckými, instrumentálními a poslechovými činnostmi (Kurková in Zezula, Janovská a kol., 1987).

Nejpřirozenějším hudebním projevem dítěte je zpěv s pohybem a zpěv s chůzí je nejčastějším spojením hudební a pohybové složky. Při použití hudebních nástrojů mohou děti pohybem reagovat na další výrazové prostředky hudby, tzn. tempo, dynamiku a výšku (Strnadová, Zezula, 1988). Pro rozvíjení rytmu a rytmicko-metrického citění dětí mají význam pohybové prvky sloužící ke kultivaci a koordinaci pohybů, cviky k uvolnění svalstva a návyk správného držení těla, neboť hudebně pohybová výchova se v mnoha ohledech prolíná s tělesnou výchovou (Lišková, 2006). K rozvoji rytmicko-metrického citění přispívá také chůze, která patří v hudebně pohybové výchově k základním prvkům a je nejpřirozenějším projevem člověka (Lišková, 2006). Hudebně pohybová koordinace podporuje u dětí jejich pohyblivost, obratnost, pružnost, správné držení těla a celkovou kulturu pohybového projevu. U dětí se zlepšuje i prostorová orientace, kreativní schopnosti, estetické citění a urychlují se reakce na vnější podněty (Jenčková, 2014).

Hra na tělo je součástí hudebně pohybové výchovy, slouží k rozvoji rytmického a metrického cítění dětí, rozvíjí paměť, jemnou motoriku, koordinaci pohybů, vede k lepšimu soustředění, je základem improvizace a dětské tvořivosti. Je zároveň „předstupněm hry na dětské lehkoovladatelné nástroje“ (Lišková, 2006, s. 56). V hudebně pohybovém projevu lze využít především drobný bicí instrumentář, který je pro děti přitažlivý především svou zvukovou barevností a vzbuzuje u nich představivost a pohybové nápady k znázornění. Hra na hudební nástroj současně s pohybovou činností je pro děti zároveň motivací. Motivačně působí nejen svou zvukovostí, ale i jako rekvizita svými výtvarnými prostředky (materiálem, barvou, velikostí, tvarem) (Jenčková, 2010).

Kladný vliv na celkový hudební rozvoj má pohybová improvizace, která „podporuje citlivější vnímání hudby, rozvíjí dětskou představivost a fantazii, má své místo při aktivním poslechu hudby a jejího vyjádření pohybem.“ Při pohybové improvizaci mohou děti vhodně inspirovat pomůcky, mezi které patří např. šátky, stuhy, švihadla a obruče (Lišková, 2006, s. 83).

2.3 Poslechové činnosti

Poslechové činnosti mají emocionální a sluchovou stránku. Sluchový orgán zprostředkovává odlišné vnímání hudby a slyšení hudby i jejích základních prvků, kterými jsou výška, barva, délka a síla. Nejde však o záležitost jednotlivých složek, ale o soubor prostředků hudebního vyjádření, který má citový vliv na člověka (Zezula in Zezula, Janovská a kol., 1987).

Dle Strnadové a Zezuly (1988, s. 19) jsou poslechové činnosti dynamickým procesem, v kterém si děti:

- „osvojují základní výrazové prostředky hudby,
- pěstují dovednost soustředěného poslechu,
- rozvíjejí elementární hudební myšlení zaměřené na prostředky hudebního vyjádření, základní poznatky o hudebních nástrojích a hudebních žánrech,
- prohlubují citové prožitky a uchovávají si je v paměti“.

Děti se se s hudbou setkávají brzy. Hudba má vliv na plod v prenatálním období a děti ovlivňuje již v raném věku. Z počátku dítě vnímá hlasy svých nejbližších lidí, následně

různé zvuky (např. chřestítka, zvuky hraček), které se snaží rozezvučet. To vše souvisí s následným poslechem hudby (Lišková, 2006).

Účinek hudby je nejprve spontánně citový a poslech někdy vyvolává chvilkové soustředění či touhu se k hudbě aktivně připojit pohybem nebo pobrukováním melodie (Lišková, 2006). V souvislosti s aktivním hudebním poslechem se postupně vytváří podmínky k uvědomělému poslechu, při kterém by hudba měla upoutat pozornost dítěte, vést ho k aktivnímu sledování a tím vyvolat estetický zážitek. K tomu je dítě vedeno systematickým poznáváním výrazových prostředků hudby (např. tempo, melodie, rytmus, dynamika) (Strnadová, Zezula, 1988). Při kontaktu s hudbou je prolínání rozumové a citové stránky předpokladem úspěšného využívání poslechu. Dítě reaguje bezprostředně, nechá se strhnout rytmem a touží se jakkoliv spoluúčastnit (tleská, pleská, vykřikuje, poskakuje). Tyto projevy jsou důkazem odrazu hudby ve vědomí dětí. Učitel je v první fázi nepotlačuje, ale usměřňuje a snaží se vytvořit podmínky pro hlubší porozumění hudby se zapojením rozumu (Strnadová, Zezula, 1988).

Podnětné prostředí má pro rozvoj hudebního vnímání velký význam. Stadium poslechu začíná v rodině a pokračuje v mateřské škole. Pro nejmenší děti jsou podněty pro hudební vnímání např. zvuky přírody (zpěv ptáků, hlasy zvířat). Děti mohou vnímané zvuky napodobovat, čímž se rozvíjí i hlasový aparát (Lišková, 2006).

V mateřské škole je poslech hudby komplexně začleňován do všech hudebních činností a má své specifické přístupy. Děti píseň opakovaně slyší v průběhu jejího nácviu při pohybové činnosti, slyší zpěv učitelky či některého dítěte, v písni, kde se střídá sólový zpěv s kolektivním, apod. (Zezula in Zezula, Janovská a kol., 1987). Při sluchové výchově se učitelky zaměřují na rozvoj hudebního sluchu, hudební paměti a vytváří podmínky pro vznik hudebních představ (Lišková, 2006). Prostřednictvím poslechu jednoduchých lidových popěvek a písní děti získávají první poslechové zkušenosti. Nejprve je věnována pozornost poslechu a zpěvu zhudebněných říkadel, které se pak děti snaží samy imitovat (Lišková, 2006).

Živým provedením hudby je vyvolaný citový zážitek nejsilnější, ať se jedná o formu zpěvu učitelky, dětí nebo instrumentální hry (Strnadová, Zezula, 1988). Výhodou živě provedené hudby je i to, že děti zpěv nebo instrumentální hru nejen slyší, ale také vidí,

jak se na určitý nástroj hraje (Lišková, 2006). Preferovaná je tedy živá hudba, ale ani reprodukovávané hudby se nelze zcela zříci (Strnadová, Zezula, 1988). Reprodukovanou hudbou děti můžeme seznámit se zvukem různých hudebních nástrojů, se skladbami pro rozmanité soubory nástrojů nebo při poslechu dětem známých písní s bohatým instrumentálním doprovodem apod. (Zezula in Zezula, Janovská a kol., 1987).

Píseň a drobné instrumentální dílo jsou nejčastější poslechovou skladbou v mateřské škole a mohou zaznít kdykoliv během dne, mohou být motivem k činnostem nebo mohou být součástí zaměstnání z hudební výchovy (Strnadová, Zezula, 1998).

„Poslech hudebního díla má být pro děti pramenem hudebního i emocionálního zážitku, prostředkem k poznávání hudby, ke zkvalitňování estetického vnímání a k rozvoji posluchačských dovedností“ (Zezula in Zezula, Janovská a kol., 1987, s. 143).

Živý i reprodukovaný přednes skladby by měl být technicky i výrazově kvalitní a učitelka by na něj měla být důkladně připravena. Děti při poslechu využívají také své pěvecké, instrumentální a pohybové zkušenosti. Pokud děti skladba zaujme, rády si jí poslechnou znovu a pokud je to možné, vyjádří to pohybem při poslechu nebo bezprostředně po něm (Zezula in Zezula, Janovská a kol., 1987). Hudební ukázka může posloužit i jako motivace, může být součástí dramatické hry či pohybových aktivit, může být využita při relaxaci nebo se může stát druhem odměny. Návratem k poslouchané skladbě si děti k dílu vytvoří vlastní citový vztah (Lišková, 2006).

Starší děti dle svých zkušeností dovedou rozlišit hudební žánry (pochod, tanec, ukolébavka, slavnostní píseň). Děti si všímají nejen různého tempa, dynamiky, výšky a charakteru melodie, ale poznávají i různé způsoby interpretace (mužský hlas, ženský hlas, sólový zpěv, sólový nástroj, orchestr) nebo hudební nástroje. U nezkušených posluchačů je potřeba ke správné a komplexní představě vnímané skladby docházet postupně. Vhodně zvolená motivace, zaměřená pozornost a aktivita dětí, usnadňuje proces vnímání. Dítě poté ví, na co se má v poslechu zaměřit (např. zaměřit se na tempo a vyjádřit ho pohybem). Tyto úkoly a podněty rozvíjejí dětskou fantazii, podporují zvědavost a vyvolávají tvořivé situace (Zezula in Zezula, Janovská a kol., 1987). K motivaci poslechových činností lze využít vyprávění pohádek a příběhů, pohybové ztvárnění hudby, známou písničku se stejnou tematikou, název hudební

skladby, průvodní slovo s pomocí dětské postavičky či loutky, slovní motivaci nebo výtvarnou výchovu (Lišková, 2006).

Dítě by mělo mít možnost poznat hudbu vlastními smysly, s čímž souvisí aktivní poslech, což je dle Strnadové a Zezuly (1988, s. 23) „*možnost poznat zpěvem, hrou na nástroj, či pohybem, že hudba je pomalá nebo rychlá, že je rozdíl mezi slabým a silným úderem do bubínku, že tóny na altovém metalofonu nám připomínají medvěda a na zvonkohru zpěv slavíka apod.*“

2.4 Instrumentální činnosti

Instrumentální hra je významným prostředkem seberealizace dítěte. Umožňuje mu projevit své hudební schopnosti, rozvíjet tvořivou aktivitu, pěstovat vůli a vyhovět svým hudebním potřebám (Sedlák, Váňová, 2013). Je typická již pro děti raného věku, které např. rozezvučují chrastítka a manipulují se znějícími hračkami, což je považováno za předstupeň hry na nástroje (Lišková, 2006). Formou aktivní účasti na spoluvytváření elementární hudby podporuje dětská instrumentální hra rozvoj hudebnosti dítěte. Děti mají přirozenou touhu uplatnit znějící předměty při deklamaci říkadel, zpěvu písní a pohybu. Zvuk hudebního nástroje může u dětí vzbudit určitou představu, náladu, dokáže děti uklidnit, soustředit a naladit na určitou činnost. Rytmické a melodické nástroje mohou pomoci při ranním cvičení, kdy je jedním z prvořadých úkolů naučit děti správnému držení těla, chůzi, běhu, poskokům (tzn. přirozeným pohybům). Tyto pohyby potřebují jistou pravidelnost, rytmičnost, ladnost a kultivovanost. S tím mohou rytmické a melodické nástroje pomoci (Strnadová, Zezula, 1988). Používání dětských rytmičtých a melodických nástrojů je pro děti motivující při rozvíjení rytmického citění a citu pro hudebně výrazové prostředky i jejich změny, k vnímání rytmické stránky řeči a hudby (Jenčková, 2014).

Floriana D'Andrea (1998) ve své publikaci popisuje rytmus jako nezbytnou potřebu člověka a dosažení pravidelného rytmu pohybů jako základní podmínku harmonického rozvoje osobnosti. Dále popisuje důležitost poskytování příležitostí dětem k pravidelnému vyjadřování rytmu v mateřské škole (např. formou rytmických her, tancem, tělesným cvičením s doprovodem hudby nebo používáním bicích nástrojů),

neboť dětská osobnost se v předškolním věku teprve formuje, je zásobena obrovskou energií a potřebuje rytmus vyjadřovat.

Nástrojová hra vyplývá z přirozené hry na tělo (tleskání, pleskání, podupy) a je pro děti technicky nenáročná (Strnadová, Zezula, 1988). Je činností, která u dětí urychluje rozvoj hudebních schopností a přitažlivou formou podněcuje zájem o hudbu. Dítě má nejprve touhu znějícím předmětem vytvářet hluk, ale to je postupně usměrňováno a dětský projev získává kultivovanou podobu (Zezula in Zezula, Janovská a kol., 1987). Dětský instrumentář dává příležitost k individuálnímu kreativnímu projevu a jeho užívání je předpokladem upevňování správných návyků techniky nástrojové hry. Lze ho využít k doprovodu říkadel, písní, pohybových her, poslechu, rozvíjí jemnou motoriku a podporuje senzomotorické učení (Jenčková, 2014).

Primární dětská instrumentální hra vyrůstá z přirozené dětské pohybové hry a předchází jí pohyby, které se uplatňují při deklamaci říkadel a hrách se zpěvem (chůze, tleskání, pleskání, podupy, rozpočítávání, kolébání). Je třeba, aby dítě vidělo a slyšelo hru učitelky při osvojování základní techniky hry, a také by mělo být vedeno k citlivému zacházení s každým nově poznaným nástrojem (Zezula in Zezula, Janovská a kol., 1987).

Nejzákladnější formy práce, v kterých se hudební nástroje uplatňují, jsou tyto:

- „*tleskáme a hrajeme rytmus,*
- *tleskáme a hrajeme metrum /základní doby/,*
- *tleskáme a hrajeme první dobu v taktu,*
- *tleskáme a hrajeme začátky veršů,*
- *tleskáme a hrajeme závěrečné části veršů,*
- *vytváříme rytmické a melodické ostinato,*
- *hrajeme v pomlce“* (Strnadová, Zezula, 1988, s. 18).

Hra na nástroje zahrnuje rytmický doprovod říkadel, zpěv, práci se slovem, vyjádření emocí hrou beze slov (nahlas, potichu, pomalu, rychle, vztekle, něžně) a stává se tak dorozumivacím prostředkem verbální i neverbální komunikace. Půjčování nástrojů mezi sebou, vzájemná výměna atraktivních kusů či společná hra ve skupině jsou společnými aktivitami, které přispívají k rozvoji sociálních dovedností. Při hře na nástroje se posiluje a rozvíjí motorické dovednosti (úchop předmětu a manipulace

s ním), vytváří se pohybové stereotypy (pohyby v určitém rytmu) a podporuje se kreativita (nalezení originálního způsobu, jak s předmětem pracovat). Děti by hru s hudebními nástroji měly vnímat jako zajímavou aktivitu, při které je učitelka vede k určitým pravidlům s jejich zacházením (Růžičková in Kubecová a kol., 2017). V mateřské škole není cílem hry na hudební nástroj bezchybně zahráný doprovod. Hra na hudební nástroje je u dětí prostředkem k dalšímu rozvoji hudebnosti a k obohacení hudebních činností (Lišková, 2006).

Dle Růžičkové (2017) je důležité, aby děti hru s hudebními nástroji vnímaly jako zajímavou aktivitu, při které je učitelka vede k určitým pravidlům s jejich zacházením a nácvik konkrétních rytmických dovedností se pro ně nesmí stát drilem (Růžičková in Kubecová a kol., 2017).

Záměrem hry na hudební nástroje je u dětí zaktivizovat hudební činnost, udělat činnosti zajímavější a vytvořit jednoduchý doprovod k písničkám či k hudebním hrám (Kantor, 1969).

Dětské hudební nástroje jsou rozděleny na dvě skupiny. První skupinu tvoří nástroje rytmické, mezi které patří hůlky, bubínek, rourový bubínek, tamburína, temple-block, drhlo, triangel, činel, prstové činely, rolničky a zvonek. Druhou skupinu tvoří nástroje melodické, které jsou u dětí předškolního věku využívány ojediněle. Mezi tyto nástroje patří zvonkohry, metalofony, xylofony a hra na ně slouží spíše jako zpestření hudebních činností (Lišková, 2006).

PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUM

3.1 Výzkumný problém

Jakým způsobem se dají využívat říkadla a básně při hudebně pohybových činnostech v mateřské škole s předškolními dětmi?

3.2 Cíl výzkumu

Cílem práce je ukázat možnosti využití říkadel a básní při hudebně pohybových činnostech v předškolním vzdělávání. Vypracovat návrhy hudebně pohybových činností s využitím říkadel a básní a zrealizovat je s dětmi v mateřské škole. Na základě toho vytvořit metodickou příručku pro učitelky mateřských škol.

3.3 Výzkumné otázky

1. Jak probíhala realizace hudebně pohybových činností?
2. Které z činností byly pro děti zajímavé a netradiční?

3.4 Metodika

Kvalitativní výzkum probíhal metodou pozorování, které bylo přímé, zúčastněné a krátkodobé (v rámci řízené činnosti). „*Pozorování je založeno na sledování a následné analýze jevů, které lze vnímat smysly*“ (Skutil a kol., 2011, s. 101).

Při hodnocení probíhala podrobná evaluace, analýza materiálů a edukačních produktů. Bylo využito krátkého strukturovaného rozhovoru s dětmi a s učiteli, který byl vyhodnocen dle připravené hodnotící metody. „*V rámci strukturovaného rozhovoru používáme předem připravené otázky a alternativy odpovědí*“ (Skutil a kol., 2011, s. 90).

3.5 Výzkumný soubor

Výzkumným souborem byly děti ve věku 3 až 6 let v mateřských školách v Českých Budějovicích, v Humpolci a v Jindřichově Hradci. Při činnostech bylo pracováno s celou třídou. Realizace písně Čerti v pekle se zúčastnilo celkem 73 dětí, písně Pořádně se oblékněme 57 dětí a písně Sněhulák 54 dětí.

3.6 Presentování výsledků

3.6.1 Otázky pro zjištění výsledků

Otázky pro děti

1. Jak moc se vám tato píseň líbila?
2. Máte raději, když si píseň jen zazpíváme nebo se vám líbí víc, když k ní přidáme i pohyb?
3. Komu z vás se líbí/nelíbí, když hrajeme na hudební nástroje?

Otázky pro učitele

1. Odpovídala činnost možnostem a schopnostem dětí? Byla pro děti přiměřená?
2. Je nějaká činnost, kterou byste v průběhu realizace udělala jinak?

Otázky pro mě

1. Zaujala děti hudebně pohybová činnost? Měly z ní děti radost, reagovaly pozitivně?
2. Jak fungovala motivace, organizace, použité prostředky a metody práce?
3. Zvládly děti pohybovou činnost a hru na hudební nástroje?
4. Jaký je celkový dojem z činnosti?

3.6.2 Nabízené činnosti

3.6.2.1 Píseň Čerti v pekle

Text: Jaro, léto, podzim, zima, ve školce je pořád prima (Konvalinková, 2014, s. 72).

Obr. 1 Píseň Čerti v pekle

Čerti v pekle

D G A A D D G

Nám se v pekle do-bře da-ří, když se v kotli gu-láš va-ří. Va-ře-čkou ho za-mí-chá-me

7 A A D G D A D

v pekle spou-stu prá-ce má-me. Z radosti - si po-sko-čí-me kde kdo zlo-bí do-bře ví-me.

13 G D A D

A když má - me ho - to - vo, za - čně - me zas na - no - vo.

Hudba: vlastní

Zdroj: Konvalinková, 2014, s. 72

Pohybová činnost

Nám se v pekle dobře daří,

- *Stojíme čelem do středu kruhu, co nejblíže u sebe, držíme se za ruce a pomalými kroky vzad roztahujeme kruh.*

když se v kotli guláš vaří.

- *Chytíme se za ruce a rychlejší chůzí jdeme směrem doprava.*

Vařečkou ho zamícháme,

- *Zastavíme se, pustíme se a oběma rukama naznačíme, že držíme vařečku, se kterou mícháme.*

v pekle spoustu práce máme.

- *Uděláme dva dřepy na místě.*

Z radosti si poskočíme,

- *Střídáme poskoky na pravé a na levé noze.*

kde kdo zlobí, dobře víme.

- *Pravým ukazováčkem „pohrozíme“.*

A když máme hotovo,

- *Rukama tleskáme.*

začneme zas nanovo.

- *Chytíme se za ruce a rychlejší chůzí jdeme v kruhu směrem doprava.*

Na závěr si při refrénu písně (refrén začíná od slov „z radosti si poskočíme“) děti utvoří vlastní čertí kapelu. Rozdělí si nástroje, které jsou umístěné uprostřed kruhu nebo stranou např. na lavičce, a každý sám dle vlastní fantazie pohybově ztvární čerta, bude hrát na hudební nástroj a může přidat i zvuk – „blebleble“. Děti mohou čertí zvuk zpívat do rytmu písně místo textu.

Vzdělávací cíle: Uvědomení si vlastního těla, koordinace pohybu, rozvoj jemné motoriky při hře na hudební nástroje. Rozvoj vnímání, naslouchání, porozumění, mluvního projevu a paměti (vnímat to, co říká učitel i ostatní děti, naslouchat jim, porozumět tomu, o čem si povídáme a porozumět textu písně, zapamatovat si text písně). Vytváření pozitivního vztahu k hudebním činnostem. Poznávat různé hudební nástroje. Rozvoj kooperativních dovedností (spolupracovat při pohybové činnosti s ostatními dětmi).

Očekávané vstupy: Dítě ovládá dechové svalstvo v průběhu zpěvu i dechového cvičení, zachovává správné držení těla, koordinuje pohyby těla. Dokáže vědomě napodobit pohyb a je schopné i jednoduché pohybové a taneční improvizace. Dítě zvládne porozumět textu písně, naučit se nazpaměť text písně a záměrně se na činnost soustředit. Dítě zvládne hrát na hudební nástroje a dokáže spolupracovat s vrstevníky při hudebně pohybové činnosti.

Rizika: Dbát na zvýšenou bezpečnost při dechovém cvičení během sfoukávání svíčky. Dát pozor na správné dýchání a správné držení těla – při nádechu nezvedat ramena. Vysvětlit dětem pravidla při rozdělování hudebních nástrojů, aby nevznikly hádky. Při hře na hudební nástroje zvolit přiměřenou intenzitu zvuku.

Pomůcky: Bubínek, drhlo, rumba koule, prstové činely, ozvučná dřívka, papírové roury, víčka od PET lahví, hliněné lžíce apod. – hudební nástroje zvolit dle možností MŠ a dle počtu dětí.

Motivace: Blíží se den, kdy vás přijde navštívit Mikuláš s čerty a s anděly. Čerti mají v pekle plno práce. Hlídnou, kdo a kde zlobí anebo třeba vaří čertovský guláš, který patří mezi jejich oblíbená jídla. My se teď společně naučíme písničku o tom, jak se v pekle čertům dobře daří a nakonec si zahrajeme na čertí kapelu.

Dechové cvičení: Budeme postupovat jako čerti v pekle, kteří chtějí rozdělat oheň pod kotlem. Pořádně ho rozfoukáme, aby se rychleji rozhořel. Stojíme v kruhu, zhluboka se nadechneme a s výdechem si představujeme, jak rozfoukáváme oheň. Můžeme si dát doprostřed kruhu svíčku. Slabým výdechem se snažíme plamínek svíčky rozpohybovat a dáváme pozor, aby nám nezhasl. Guláš už nám bublá, což znamená, že se vaří. Zkusíme si udělat bubliny ve tvářích. Ústa máme zavřená a jazykem střídavě kmitáme ze strany na stranu a tlačíme s ním do pravé i levé tváře. Guláš krásně voní a tak si k němu přičichneme – prodloužený nádech nosem a pomalý výdech ústy. Vůni ještě jednou nasajeme na jeden nádech nosem a při výdechu řekneme „jééé“. Koutky úst se zvedají nahoru. Nakonec si procvičíme pohyblivost špičky jazyka tím, že zkusíme vydávat zvuk jako čert – „,blblblbl“.

VÝSLEDEK ČINNOSTI

Otázky pro děti

1. Jak moc se vám tato píseň líbila?

64 dětí odpovědělo, že se jim píseň líbila. 6 dětem se píseň líbila pouze trochu a 3 děti odpověděly, že se jim píseň nelíbila.

2. Máte raději, když si píseň jen zazpíváme nebo se vám líbí víc, když k ní přidáme i pohyb?

64 dětem se líbila víc píseň s pohybovou činností a 9 dětem se líbilo víc, když si píseň pouze zazpívaly bez pohybové činnosti.

3. Komu z vás se líbí/nelíbí, když hrajeme na hudební nástroje?

65 dětem se na hudební nástroje líbilo hrát. 8 dětem se na hudební nástroje nelíbilo hrát.

Otázky pro učitele

1. Odpovídala činnost možností a schopností dětí? Byla pro děti přiměřená?

U této otázky mi všechny učitelky odpověděly, že činnost pro děti byla přiměřená a odpovídala jejich možnostem a schopnostem.

2. Je nějaká činnost, kterou byste v průběhu realizace udělala jinak?

U této otázky se téměř všechny učitelky shodly v odpovědi, že by jinak zorganizovaly rozebírání hudebních nástrojů. Ve třídě, kde jsem činnost zkoušela s dětmi ve věku 5 až 6 let nebyl problém při rozdělování hudebních nástrojů. Každé z dětí si v klidu jeden hudební nástroj vybralo. Opozdě paní učitelky na druhou otázku tedy byla, že nemá žádné výhrady k realizaci a činnost se jí líbila.

V heterogenních třídách se u učitelek vyskytly tyto odpovědi: Při rozdělování nástrojů zasáhnout a nástroje dětem rozdělit. Vyskládat nástroje ke straně místo umístění nástrojů doprostřed. V poslední třídě už byly děti více rozjívěné, proto zpětná vazba od učitelky byla tato: Při motivaci děti více upoutat změnami řeči, vtipem, hravější formou. Pokud jsou děti neklidné, tak dělat pomlky – rozčlenit činnost, zařadit nějakou honičku, aby se děti vyběhaly a zklidnily před následným hodnocením. Nechat děti hrát na nástroje před začátkem činnosti. Jedna z učitelek ocenila také část, kde děti hrají na nástroje a zpívají místo textu písně „ble ble ble“.

„Je to vtipné a mohou zpívat i menší děti, které si nepamatují celý text.“ Celkově učitelky byly s činností spokojené, líbila se jim a neměly jiné výhrady.

Otázky pro mě

1. Zaujala děti hudebně pohybová činnost? Měly z ní děti radost, reagovaly pozitivně?

Ve všech třídách jsem píseň zkoušela stejným způsobem. Děti pohybová činnost zaujala, bavila a bez problémů se jí zvládly naučit. Ve všech třídách reagovaly pozitivně a píseň si chtěly zazpívat a zatancovat znovu.

2. Jak fungovala motivace, organizace, použité prostředky a metody práce?

K motivaci jsem využila dechové cvičení, které navazovalo na text písně a myslím, že se jim poté i text lépe pamatoval. Motivace děti zaujala a po celou dobu byly soustředěné. Jediný rozdíl mezi třídami v průběhu organizace byl, když jsem dětem píseň zpívala.

V první třídě děti seděly v kruhu na zemi a při poslechu byly některé děti neklidné. V ostatních třídách jsem si děti vzala ke klavíru, což bylo podstatně lepší. V průběhu organizace nastal menší problém pouze při rozdělování nástrojů, které byly uprostřed kruhu. Jakmile jsem řekla, že si děti budou moct vybrat nástroj, ke konci písně se už soustředily jen na moment, kdy si budou moct nástroje rozdělit.

V některých třídách bylo rozdělování nástrojů trochu chaotické. Postupně jsem v ostatních třídách nástroje rozkládala, ale přesto bych pro příště zvolila jiné umístění nástrojů, pokud by ve třídě bylo více dětí.

3. Zvládly děti pohybovou činnost a hru na hudební nástroje?

Děti bez problémů zvládly hru na hudební nástroje i pohybovou činnost a nebyl žádný problém při spojení těchto činností. Velice je bavilo hrát na hudební nástroje, které si mohly samy vybrat.

4. Jaký je celkový dojem z činnosti?

Celkový dojem z činnosti je velice kladný, činnost se ve všech třídách povedla, děti bavila a dokázala je zaujmout.

3.6.2.2 Píseň Pořádně se oblékněme

Text: Jaro, léto, podzim, zima, s touto knížkou rok je prima (Klimková, 2012, s. 83).

Obr. 2 Píseň Pořádně se oblékněme

Pořádně se oblékněme

♩ = 70

C G C G C F C

Pa-dá sní-žek, pa-dá z nebe, na no-se mě tro-chu ze-be. Když vy-jdu ven bez če-pi-ce,

7 G C C G C G

mr-znou mi uši pře-ve-li-ce. Bez ru-ka-víc, jak by smet, prs-tí-ky mě ze-bou hned.

13 C F C G C

Mu-sí-me být o-ble-če-ní, ať zas nej-sme na-chla-ze-ní.

Hudba: vlastní

Zdroj: Klimková, 2012, s. 83

Pohybová činnost

V prostoru třídy rozmístíme obruče. Děti utvoří dvojice a postaví se k jedné z obručí tak, aby stály naproti sobě a mezi nimi byla obruč. Určíme, které z dětí bude první a které druhé (při držení obruče). Pokud ve školce není dostatek obručí, variantou může být podlézání pod rozkročenýma nohama kamaráda.

Padá snížek, padá z nebe,

- *Pobíháme kolem obruče.*

na nose mě trochu zebe.

- *Poskakujeme snožmo na místě a rukama tleskáme.*

Když vyjdu ven bez čepice,

- *První z dětí zvedne obruč kolmo k zemi a druhé dítě obručí proleze.*

mrznou mi uši převelice.

- *Druhé dítě drží obruč kolmo k zemi a první dítě obručí proleze.*

Bez rukavic, jak by smet,

- *Pobíháme kolem obruče.*

prstíky mě zebou hned.

- *Poskakujeme snožmo na místě a rukama tleskáme.*

Musíme být oblečení,

- *První z dětí zvedne obruč kolmo k zemi a druhé dítě obruč proleze.*

ať zas nejsme nachlazení.

- *Druhé dítě drží obruč kolmo k zemi a první dítě obruč proleze.*

Vzdělávací cíle: Vědomé ovládnutí pohybů, rozvoj hrubé motoriky a kultivovaného pohybového projevu ve shodě s hudbou. Rozvoj komunikativních a jazykových dovedností. Vytváření kladného vztahu k hudebním činnostem. Rozvoj paměti (zapamatovat si text písně), představivosti (vybavit si, jak vypadá zimní příroda), pozornosti. Posílení kooperativních dovedností (spolupráce při tancování s obručemi), seznámení se se změnami, které v přírodě v zimním období probíhají. Reagovat na pokyn učitelky. Zaspívat píseň s doprovodem hudebních a rytmických nástrojů i bez doprovodu.

Očekávané výstupy: Dítě se naučí jednoduchý pohyb, dokáže prolézt obručí, ovládá dechové svalstvo. Dítě se dokáže při rozhovoru samostatně vyjadřovat, rozumí textu písně a naučí se píseň nazpaměť. Dítě se soustředí na činnost a spolupracuje při prolézání obruče. Dítě má povědomí o změnách v přírodě a o správném oblékání v zimním období. Dítě dokáže zaspívat píseň bez doprovodu hudebních a rytmických nástrojů i s doprovodem a dokáže reagovat na pokyn učitelky.

Rizika: Dbát na bezpečnost při obíhání obruče a při prolézání obruče.

Pomůcky: Obruče, hliníkové lžice, papírové roury, víčka od PET lahví, bílý papír.

Motivace: Venku nám napadl první sníh a také se hodně ochladilo. Do takového počasí musíme být správně oblečení. Co všechno si musíme v zimě obléknout, aby nám nebyla

zima? Co by se stalo, kdybychom nebyli správně oblečení? Abychom si to lépe zapamatovali, tak se naučíme písničku o tom, jak je důležité být v zimě správně oblečení.

Dechové cvičení: Při dechovém cvičení použijeme bílý papír, z kterého uděláme papírovou (sněhovou) kouli. Postavíme se, papírovou kouli si položíme na dlaň, kterou máme zvednutou v úrovni nosu. Nadechneme se a při výdechu se snažíme kouli sfouknout z dlaně. Můžeme si udělat i více menších papírových kuliček, které budou představovat sníh. Položíme je na dlaň a budeme se je snažit sfouknout všechny najednou. Dalším dechovým cvičením může být dýchání na zamrzlé sklo. Zvedneme dlaň před obličej (zamrzlé sklo) a při výdechu šeptem říkáme „ho“. Ústa jsou nastavena do tvaru písmene O. A protože máme radost, jak nám venku krásně nasněžilo, tak společně řekneme „jééé“. Při dechovém cvičení dbáme přiměřenou intenzitu dechu.

VÝSLEDEK ČINNOSTI

Otázky pro děti

1. Jak moc se vám tato píseň líbila?

46 dětí odpovědělo, že se jim píseň líbila. 9 dětí odpovědělo, že se jim píseň líbila pouze trochu a 2 děti odpověděly, že se jim píseň nelíbila.

2. Máte raději, když si píseň jen zazpíváme nebo se vám líbí víc, když k ní přidáme i pohyb?

51 dětem se líbila víc píseň s pohybem a 6 dětem se líbilo víc, když píseň pouze zpívaly bez pohybové činnosti.

3. Komu z vás se líbí/nelíbí, když hrajeme na hudební nástroje?

55 dětem se líbilo hrát na hudební nástroje. 2 děti odpověděly, že se jim na hudební nástroje nelíbilo hrát.

Otázky pro učitele

1. Odpovídala činnost možnostem a schopnostem dětí? Byla pro děti přiměřená?

U této otázky všechny učitelky odpověděly, že činnost pro děti byla přiměřená a odpovídala jejich možnostem a schopnostem.

2. Je nějaká činnost, kterou byste v průběhu realizace udělala jinak?

Při odpovědi na tuto otázku mi jedna z učitelek poradila, abych vymyslela alternativu na pohyb, kde děti podlézají obručemi tak, aby mohli při pohybové činnosti zpívat. V ostatních třídách učitelky odpověděly, že se jim pohybová činnost líbila a nic by neměnily. Jedna učitelka dodala, že by tuto činnost nazvala i jako hudebně pohybovou hru a děti by nechala zpívat bez pohybové činnosti u klavíru.

Otázky pro mě

1. Zaujala děti hudebně pohybová činnost? Měly z ní děti radost, reagovaly pozitivně?

Tuto píseň jsem zkusila ve třech mateřských školách. V každé třídě jsem zkusila trochu jinou verzi, kterou jsem přizpůsobila materiálnímu vybavení třídy. Ve všech třídách děti činnost zaujala, bavila a reagovaly pozitivně. Při pohybové činnosti je nejvíce bavilo prolézání obručemi.

2. Jak fungovala motivace, organizace, použité prostředky a metody práce?

Děti se mi podařilo skvěle namotivovat. V organizaci bych změnila jen činnost při prolézání obručemi. Nejprve bych děti nechala prolézat obručemi, aby si tuto aktivitu užily, a poté bych jí zařadila k písni. Děti prolézání obručemi zaujalo natolik, že v jedné třídě místo ostatních pohybů ze začátku jen prolézaly. Když jsem tuto aktivitu zkusila v následující třídě, nechala jsem děti nejprve obručemi prolézat a poté jsem přidala ostatní činnosti a nebyl už žádný problém.

3. Zvládly děti pohybovou činnost a hru na hudební nástroje?

Všechny děti pohybovou činnost i hru na hudební nástroje zvládly. Jediné, co děti nezvládly, bylo sladit dohromady zpěv s pohybem, jelikož to pro ně bylo fyzicky náročné. Proto jsem na námět paní učitelky zkusila ještě jednu variantu, kde jsme prolézání nahradily jinou činností. Tu už děti se zpěvem zvládly. Nechala bych tedy tuto

pohybovou činnost bez zpěvu, který bych zařadila až při hře na hudební nástroje. Z hudebních nástrojů děti nejvíce zaujala hra na hliníkové lžice. Ve třídě, kde byly děti ve věku 5 až 6 let jsem při hře na nástroje zkusila hudební souhru. Dětem šla tato činnost dobře, chtěla jsem vyzkoušet, zda by se zvládly i řízenou hru na nástroje naučit tak, aby hrály všechny děti a činnost je bavila. Tuto verzi hry na nástroje bych zařadila až ke konci týdne při práci s touto písní.

4. Jaký je celkový dojem z činnosti?

Celkový dojem z činnosti je velice kladný, píseň jde realizovat s obručemi i bez obručí a děti baví obě varianty.

Další návrh hudebně pohybové činnosti k písni Pořádně se oblékněme

Děti jsou rozděleny do dvojic. Každá dvojice má svou sněhovou vločku vyrobenou z papíru. Na první dva takty v písni budou pobíhat kolem sněhové vločky do rytmu písně. Na další dva takty budou poskakovat snožmo na místě a přitom tleskat rukama. Poté si děti spojí dlaně, ruce vzpaží, utvoří bránu a chodí kolem sněhové vločky. Na další část písně se činnost opakuje.

Při hře na nástroje lze zvolit jako složitější variantu hudební souhru (viz příloha č. 4), kdy jsou děti rozdělené do skupin a každá skupina má jeden druh rytmického nástroje. Děti se nejprve společně naučí vytleskat rytmus na slova z písně s pomocí obrázků čepice, rukavic a sněhové vločky (viz příloha č. 5, obr. 26, 27, 28). U této písně to jsou slova sníh (1. a 3. doba), čepice (3. doba) a rukavice (4. doba). Slova jsou vybrána záměrně, aby dětem byla blízká a děti mohly s jejich pomocí píseň rytmicky doprovodit. Poté každá skupina dostane jeden obrázek, aby věděla, na jaké slovo má hrát. Na obrázku je nakreslená čepice, rukavice a sněhová vločka.

Pod obrázky jsou znázorněny noty. Skupina, která hraje na slovo sníh má papírové roury, skupina hrající na slovo čepice má hliníkové lžice a poslední skupina hrající na slovo rukavice má víčka od PET lahví. S každou skupinou se daný rytmus, který má hrát nejprve zopakuje. Poté děti za doprovodu hudby píseň doprovází s pomocí učitelky, která jim diriguje. Potichu si každá skupina může dané slovo říct, aby se jim

rytmus lépe hrál. U této činnosti je potřeba, aby hudba byla dopředu nahraná a učitelka mohla dětem dirigovat.

V případě, že by ve třídě byly dvě učitelky, tak jedna může hrát hudební doprovod na klavír a druhá dětem mezitím dirigovat. Pro lepší představu jsem tuto činnost rozepsala a vložila do přílohy.

3.6.2.3 Píseň Sněhulák

Text: Říkadla a básničky, pro kluky i holčičky (Fotrová, 2013, s. 35).

Obr. 3 Píseň Sněhulák

Sněhulák

C F C F C G C F C
Sně-hu-lák na ko-pci sto-jí, ce-lý v bílém dr-ží stráž. V ruce mí-sto ho-le ro-ští,
7 F C G C G G C C
na hla-vu mu hr-nec dáš. Čer-ná oč-ka z kousku u - hlí, nos čer-ve-nou mr-kvi-čku.
13 C F C F C G C
Vel - ký kno - flík vše - chno zdo - bí, kos mu zpí - vá pí - sni - čku.

Hudba: vlastní

Zdroj: Fotrová, 2013, s. 35

Pohybová činnost

Sněhulák na kopci stojí,

- *Dítě uprostřed kruhu má ruce v bok, do rytmu písně mírně podřepuje v kolenou a dle citu hraje na rumba kouli.*
- *Ostatní děti kolem něj tvoří kruh, stojí čelem do středu kruhu, drží se za ruce a chodí v kruhu.*

celý v bílém drží stráž.

- *Dítě uprostřed kruhu dupe nohama na místě.*
- *Ostatní děti si dřepnou a hrají na nástroj, který je před nimi.*

V ruce místo hole roští,

- *Dítě uprostřed kruhu má ruce v bok, do rytmu písně mírně podřepuje v kolenou a dle citu hraje na rumba kouli.*
- *Ostatní děti kolem něj tvoří kruh, drží se za ruce a chodí v kruhu.*

na hlavu mu hrnec dáš.

- *Dítě uprostřed kruhu dupe nohama na místě.*
- *Ostatní děti si dřepnou a hrají na nástroj, který je před nimi.*

Černá očka z kousku uhlí,

- *Dítě uprostřed kruhu má ruce v bok, do rytmu písně mírně podřepuje v kolenou a dle citu hraje na rumba kouli.*
- *Ostatní děti kolem něj tvoří kruh, drží se za ruce a chodí v kruhu.*

nos červenou mrkvičku.

- *Dítě uprostřed kruhu dupe nohama na místě.*
- *Ostatní děti si dřepnou a hrají na nástroj, který je před nimi.*

Velký knoflík všechno zdobí,

- *Dítě uprostřed kruhu má ruce v bok, do rytmu písně mírně podřepuje v kolenou a dle citu hraje na rumba kouli.*
- *Ostatní děti kolem něj tvoří kruh, drží se za ruce a chodí v kruhu.*

kos mu zpívá písničku.

- *Dítě uprostřed kruhu dupe nohama na místě.*
- *Ostatní děti si dřepnou a hrají na nástroj, který je před nimi.*

Vzdělávací cíle: Rozvoj pohybových schopností, řečových schopností a posílení zájmu o hudební a pohybové sdělení. Podněcování kultivovaného pohybového projevu dětí

ve shodě s hudbou (improvizace na hudbu). Rozvoj jemné motoriky při hře na hudební nástroj. Rozvoj představivosti (povídání si o zimní přírodě, o tom, jak vypadá sněhulák), paměti (zapamatovat si text písně, pohyb) a pozornosti. Vytvoření povědomí o změnách v přírodě (jak vypadá příroda v zimě), společné radování z prvních známek zimy.

Očekávané výstupy: Dítě zvládá chůzi v kruhu, podřepy, dokáže na hudbu pohybově improvizovat, ovládá koordinaci ruky a oka při hře na papírové roury, ovládá dechové svalstvo v průběhu zpěvu a dechového cvičení. Dítě rozumí textu písně, je schopno se píseň naučit a zvládá udržet pozornost. Dítě si všímá změn a dění v přírodě v zimním období.

Rizika: Při dechovém cvičení dbáme na pružný brániční dech a snažíme se příliš nezvedat ramena. Vysvětlit dětem slovo „stráž“, které by pro ně mohlo být neznámé.

Pomůcky: papírové roury (příloha č. 13), rumba koule, bílý papír.

Motivace: Venku nám napadl sníh. Věděl by někdo z vás, co bychom mohli ze sněhu venku postavit? Já bych vás ráda naučila písničku o jednom sněhulákovi, který stojí na kopci a drží stráž. Věděl by někdo z vás, co to znamená držet stráž? A aby sněhulákovi na kopci nebylo smutno, tak tam s ním je i kos, který mu zpívá písničku. Já teď písničku zazpívám vám, a poté se ji můžeme naučit společně.

Dechové cvičení: Protože je venku zima, tak se může někdy stát, že nám zamrznou okna. Zkusíme si procvičit, jak by se dalo rozehrát kolečko na zamrzlém okně, kdybychom se chtěli podívat ven třeba na sněhuláka, kterého jsme si venku postavili. Před ústa si dáme otevřenou dlaň, která představuje zamrzlé okno.

Ústa nastavíme do tvaru, jako bychom vyslovovali písmeno O (jazyk v ústech leží širokou špičkou opřen za spodními řezáky a rty jsou mírně předsunuté). A protože sněhulák je postaven ze sněhových koulí, tak my si vyrobíme sněhovou kouli z papíru. Tu si položíme na dlaň ve výšce nosu. Při výdechu se snažíme papírovou kouli z dlaně sfouknout. Nakonec při výdechu řekneme nahlas „fúúú“.

VÝSLEDEK ČINNOSTI

Otázky pro děti

1. Jak moc se vám tato píseň líbila?

48 dětem se píseň líbila. 3 děti odpověděly, že se jim píseň líbila pouze trochu a 3 dětem se píseň nelíbila.

2. Máte raději, když si píseň jen zazpíváme nebo se vám líbí víc, když k ní přidáme i pohyb?

47 dětem se líbila víc píseň s pohybovou činností a 7 dětem se líbilo víc, když píseň zpívaly bez pohybové činnosti.

3. Komu z vás se líbí/nelíbí, když hrajeme na hudební nástroje?

50 dětem se na hudební nástroje líbilo hrát. 4 dětem se na hudební nástroje nelíbilo hrát.

Otázky pro učitele

1. Odpovídala činnost možnostem a schopnostem dětí? Byla pro děti přiměřená?

U této otázky mi všechny učitelky odpověděly ano – činnost byla přiměřená a odpovídala možnostem a schopnostem dětí.

2. Je nějaká činnost, kterou byste v průběhu realizace udělala jinak?

Na tuto otázku mi učitelky odpověděly, že ne, že se jim činnost líbila.

Otázky pro mě

1. Zaujala děti hudebně pohybová činnost? Měly z ní děti radost, reagovaly pozitivně?

Při první realizaci této písně děti pohybová činnost příliš nezaujala a pozitivně nereagovaly, jelikož to na ně bylo složité, protože jsem zvolila nepřiměřenou činnost. Po úpravě činnosti děti reagovaly pozitivně a hudebně pohybová činnost je zaujala, bavila a několikrát jsme si ji zopakovali. Nová varianta hudebně pohybové činnosti byla pro děti jednodušší, zábavnější a hravější.

2. Jak fungovala motivace, organizace, použité prostředky a metody práce?

Děti se mi podařilo dobře namotivovat ve všech třídách. Organizace, použité prostředky a metody práce mi nevyšly při první realizaci, kdy jsem zkoušela původní návrh. Po novém návrhu již vše vyšlo a fungovalo. Děti v průběhu písničky vymýšlely další varianty pohybových činností, což mě velice potěšilo.

3. Zvládly děti pohybovou činnost a hru na hudební nástroje?

Při první realizaci děti pohybovou činností a hru na nástroje nezvládly. Samostatnou pohybovou aktivitu zvládly, ale už se jim nepodařilo spojit ji s hrou na nástroje. Proto bylo potřeba činnost přizpůsobit schopnostem dětí. Po změně organizace děti pohybovou činností a hru na hudební nástroje bez problémů zvládly. Bavilo je také hrát samostatně na nástroje u klavíru a byl velký zájem o to, být sněhulákem. Líbila se mi situace, kdy se děti vzájemně domluvily, že budou hrát na nástroje spolu ve dvojici.

4. Jaký je celkový dojem z činnosti?

Celkový dojem z činnosti je, po úpravě původních záměrů, podstatně lepší. S činností jsem nyní velice spokojená, protože se vydařila skvěle. Výsledná píseň doprovobená hrou na nástroje zněla velmi pěkně a děti tato činnost velmi bavila. V jedné třídě mě u této činnosti sledovaly čtyři učitelky, kterým se aktivita také velice líbila. Měly zájem, abych jim písničku ve školce nechala, což mě velice potěšilo.

Opravená pohybová činnost

Děti stojí čelem do středu kruhu a drží se za ruce. Nejprve při zpěvu písničky společně chodí v kruhu (tyto děti mohou být kosi, kteří tancují, zpívají a hrají sněhulákovi). Poté všichni tancují jako sněhuláci (mají ruce v bok a mírně podřepují v kolenou). Při dalším opakování písničky hrají libovolně na hudební nástroje. Jakmile mají osvojené tyto činnosti, můžeme aktivity spojit. Doprostřed se postaví děti, které chtějí být sněhulákem – ty mírně podřepují v kolenou. Okolo sněhuláků chodí děti v kruhu do rytmu písničky a drží se za ruce. Následně vyměníme pohybovou činnost za hru na hudební nástroje, kterou děti doprovází píseň. Pokud děti budou chtít, mohou i při hře na nástroje chodit v kruhu. Děti stojící uprostřed kruhu hrají na tělo – tleskají,

pleskají, dupají. Na závěr si můžeme část písně zazpívat u klavíru a druhou část doprovodit hrou na hudební nástroje.

Další návrh hudebně pohybové činnosti k písni Sněhulák

Děti stojí čelem do středu kruhu a drží se za ruce. Doprostřed kruhu se postaví děti, které chtějí být sněhulákem. Mají polystyrenové kelímky, které představují sněhulákův hrnec a drží si ho na hlavě a také plastové lžíce, kterými znázorňují sněhulákův nos (příloha č. 12). Při zpěvu mírně podřepují v kolenou. Okolo sněhuláků chodí děti v kruhu do rytmu písně a drží se za ruce. Při hře na hudební nástroje je organizace stejná, ale místo tleskání, pleskání a dupání hrají děti, které představují sněhuláky uprostřed kruhu plastovou lžící na vnější dno polystyrenových kelímků. Ostatní děti hrají na papírové roury a, dle jejich volby u hraní na roury, stojí nebo chodí v kruhu.

4 DISKUZE

Realizace mnou nabízených hudebně pohybových činností probíhala v mateřské škole v Českých Budějovicích, v Jindřichově Hradci a v Humpolci. Výzkumu se zúčastnily děti ve věku 3 až 6 let. S dětmi jsem zrealizovala tři písně – Čerti v pekle, Sněhulák a Pořádně se oblékněme, které jsem si připravila pro zimní období. Po realizaci písně jsem dětem položila následující hodnotící otázky:

1. Jak moc se vám tato píseň líbila?
2. Máte raději, když si píseň jen zazpíváme nebo se vám líbí víc, když k písni přidáme i pohyb?
3. Komu z vás se líbí, když hrajeme na hudební nástroje? Komu z vás se nelíbí, když hrajeme na hudební nástroje?

Pro děti jsem měla připravené záznamové hodnotící listy (viz příloha č. 2). Pro první otázku byl připraven list s hodnotícími hvězdami (viz příloha č. 2, obr. 13). Děti odpověď vyznačily vybarvením hodnotících hvězd. Pokud se jim píseň nelíbila, vybarvily jednu hvězdu (příloha č. 3, obr. 18). Když se jim píseň líbila jen trochu, vybarvily dvě hvězdy (příloha č. 3, obr. 19). Jestliže se jim píseň líbila, vybarvily hvězdy tři (příloha č. 3, obr. 20). Některé děti tuto aktivitu pochopily jinak a vybarvily mi buď první tři hvězdy (1 – píseň se mi nelíbila + 2 – píseň se mi líbila jen trochu) anebo vybarvily všechny hvězdy na papíře. Těchto dětí jsem se ptala, jaká je jejich odpověď, abych se ujistila. Děti, které vybarvily na papíře všechny hvězdy, odpověděly, že se jim píseň hodně líbila, a proto chtěly vybarvit všechny. Pro druhou a třetí otázku jsem měla připravený systém hodnocení formou lepení samolepek, které děti nalepily k dané odpovědi (viz příloha č. 2, obr. 14, 15, 16, 17). K druhé otázce jsem měla připravený obrázek zpěváka a obrázek dětí, které zpívají a tancují. Děti nalepily samolepku k danému obrázku dle jejich odpovědi – zda se jim líbí více, když jsme píseň jen zpívali, nebo zda se jim líbí více, když jsme k písni přidali i pohyb (příloha č. 3, obr. 21, 22). K třetí otázce byly připravené dva obrázky s hudebními nástroji. Na jednom z obrázků byly hudební nástroje přeškrtnuté. Děti opět nalepily samolepku k obrázku dle jejich odpovědi (příloha č. 3, obr. 23, 24). Při této aktivitě jsem na děti dohlížela, abych mohla zamezit případným nesrovnalostem.

Píseň Čerti v pekle

Realizace této písně se zúčastnilo celkem 73 dětí. Z toho 64 dětí odpovědělo, že se jim píseň líbí. 6 dětí odpovědělo, že se jim píseň líbí pouze trochu a 3 děti odpověděly, že se jim píseň nelíbila. Při druhé otázce jsem se dětí ptala, jestli mají raději, když si píseň jen zazpíváme, nebo jestli se jim líbí víc, když k písni přidáme i pohyb. 64 dětem se líbila víc píseň s pohybovou činností a 9 dětem se líbilo víc, když píseň pouze zazpívaly bez pohybové činnosti. U otázky, zda se dětem líbilo hrát na hudební nástroje, odpovědělo 65 dětí, že se jim líbilo hrát na hudební nástroje a 8 dětí odpovědělo, že se jim na hudební nástroje nelíbilo hrát. Z převážně pozitivních odpovědí dětí vyplývá, že se jim tato píseň líbila, bavila je víc s pohybovou činností a bavilo je hrát na hudební nástroje.

Píseň Pořádně se oblékněme

Realizace této písně se zúčastnilo celkem 57 dětí. Z toho 46 dětí odpovědělo, že se jim píseň líbí. 9 dětí odpovědělo, že se jim píseň líbí pouze trochu a 2 děti odpověděly, že se jim píseň nelíbila. Při druhé otázce jsem se dětí ptala, jestli mají raději, když si píseň jen zazpíváme, nebo jestli se jim líbí víc, když k písni přidáme i pohyb. 51 dětem se líbila víc píseň s pohybovou činností a 6 dětem se líbilo víc, když píseň pouze zpívaly bez pohybové činnosti. U otázky, zda se dětem líbilo hrát na hudební nástroje, odpovědělo 55 dětí, že se jim líbilo hrát na hudební nástroje a 2 děti odpověděly, že se jim na hudební nástroje nelíbilo hrát. I u této písně převažují pozitivní odpovědi, z kterých vyplývá, že se dětem píseň líbila, bavila je více s pohybovou činností a líbilo se jim hrát na hudební nástroje.

Píseň Sněhulák

Realizace této písně se zúčastnilo celkem 54 dětí. Z toho 48 dětí odpovědělo, že se jim píseň líbí. 3 děti odpověděly, že se jim píseň líbí pouze trochu a 3 děti odpověděly, že se jim píseň nelíbila. Při druhé otázce jsem se dětí ptala, jestli mají raději, když si píseň jen zazpíváme, nebo jestli se jim líbí víc, když k písni přidáme i pohyb. 47 dětem se líbila víc píseň s pohybovou činností a 7 dětem se líbilo víc, když píseň

pouze zpívaly bez pohybové činnosti. U otázky, zda se dětem líbilo hrát na hudební nástroje, odpovědělo 50 dětí, že se jim líbilo hrát na hudební nástroje a 4 děti odpověděly, že se jim na hudební nástroje nelíbilo hrát. Z hodnocení od dětí u této písně také vyplývá, že se jim píseň líbila, bavila je více s pohybovou činností a líbilo se jim hrát na hudební nástroje.

Stanovila jsem si následující dvě výzkumné otázky:

1. Jak probíhala realizace hudebně pohybových činností?

Odpověď na tuto výzkumnou otázku mi poskytlo 5 otázek, které jsem si stanovila pro sebe a na které jsem si po každé zrealizované činnosti odpověděla. U všech písní děti hudebně pohybová činnost zaujala, bavila, pozitivně reagovaly a píseň chtěly několikrát zopakovat. Jediný problém nastal u písně Sněhulák, při jehož realizaci nevyšel můj původní záměr hudebně pohybové činnosti a děti nezaujal a nezvládly ho. Po úpravě děti hudebně pohybovou činnost bez problémů zvládly. S motivací jsem neměla problém u žádné písně. Vycházela jsem z textu písně a využila k motivaci např. i dechové cvičení. Ve většině písní děti zvládly pohybovou činnost i hru na hudební/rytmické nástroje. U písně Čerti v pekle nebyl s hrou na nástroje a pohybovou činností žádný problém. U písně Pořádně se oblékněme děti zpěv, samostatný pohyb a hru na nástroje zvládly. Problém jim však dělalo spojit pohyb se zpěvem. Zvolená pohybová činnost pro ně byla fyzicky náročnější, proto jsem nakonec píseň upravila tak, aby byla pohybová činnost bez zpěvu, zařadila jsem alternativu pohybové činnosti, která byla méně náročná, a děti při ní zpěv zvládly. U písně Sněhulák nastal problém při první realizaci písně, kde jsem pro děti zvolila nepřiměřeně náročnou činnost, kterou nezvládly. Musela jsem hudebně pohybovou činnost upravit tak, aby jí děti zvládly, což se podařilo. Upravený návrh činnosti jsem zkoušela v dalších třídách, kde již žádný problém v průběhu realizace nenastal. Celkově jsem s realizacemi písní velice spokojená. Vyzkoušela jsem si několik nových činností, které jsem s dětmi doposud nedělala. Všechny realizace byly nakonec úspěšné a zaujaly děti i učitelky.

2. Které z činností byly pro děti zajímavé a netradiční?

Odpověď na tuto výzkumnou otázku mi poskytly rozhovory s učitelkami, s dětmi a můj celkový dojem z činností. Z celkových odpovědí dětí vyplývá, že se dětem písně líbily, bylo pro ně zajímavější a zábavnější k písni přidat pohyb a líbilo se jim, když se k pohybové činnosti přidala i hra na hudební nástroje. Učitelky byly s mými návrhy činností také spokojené, chválily si je a líbily se jim. V některých třídách mi samy řekly, že je činnost zajímavá a přinesla jim novou inspiraci. Ze všech realizovaných písní se mi nejvíce netradiční zdála píseň Pořádně se oblékněme, kde děti prolézaly obručemi. Tato aktivita je velice zaujala, bavila a pozitivně na ni reagovaly. Jako další netradiční činnost ze zpětné vazby od dětí i učitelek vyplynula hra na papírové roury, s kterou se děti ve školkách setkaly poprvé, a velice zaujala a bavila. Pro děti bylo také zajímavé a netradiční hrát na hliníkové lžice, které jsem využila ve dvou třídách při písni Sněhulák. Některé z učitelek za zajímavou činnost označily i hru na čertí kapelu, která byla součástí hudebně pohybové činnosti u písně Čerti v pekle.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala využitím říkadel a básní při hudebně pohybových činnostech v mateřské škole. V teoretické části jsem se zaměřila na hudební výchovu v mateřské škole a na rozdělení hudebních činností do čtyř složek – pěvecké, hudebně pohybové, poslechové a instrumentální.

Cílem práce bylo ukázat možnosti využití říkadel a básní při hudebně pohybových činnostech v předškolním vzdělávání, vypracovat návrhy hudebně pohybových činností, zrealizovat je s dětmi v mateřské škole a na základě toho vytvořit metodickou příručku pro učitelky mateřských škol.

Z dětských publikací jsem vybrala na každé roční období tři básně či říkadla, ke kterým jsem složila vlastní hudební doprovod. Následně byly vzniklé písně doplněny o pohybové činnosti. Tvorba vlastního hudebního doprovodu mě velice bavila a motivovala k tomu, abych v této činnosti pokračovala i nadále. Při tvorbě pohybových činností jsem se snažila vymyslet zajímavé a nevšední činnosti se zapojením rytmických hudebních nástrojů. Následně byly tři písně zrealizovány s předškolními dětmi v mateřských školách v Humpolci, v Českých Budějovicích a v Jindřichově Hradci. Při realizaci byl využit kvalitativní výzkum, který probíhal metodou přímého, zúčastněného a krátkodobého pozorování. Dále proběhl krátký rozhovor s dětmi a učiteli a následně byla provedena analýza činnosti. U jedné ze tří realizovaných písní bylo zjištěno, že činnost je pro děti příliš obtížná. Na základě zpětné vazby od dětí, učitelek i vlastní evaluace dané situace, byla činnost upravena tak, aby byla přiměřená možnostem a schopnostem dětí. Vhodnost opravené činnosti byla následně ověřena v dalších mateřských školách. Na základě vyzkoušených činností byl vytvořen návrh k hudebně pohybovým činnostem s využitím říkadel a básní na další roční období.

Realizaci svých činností jsem si velice užila. Měla jsem radost, že se líbí nejen dětem, ale i učitelkám. Některé učitelky měly o mé činnosti ihned zájem, což mě velice potěšilo. Těším se, až s dětmi zkusím i ostatní činnosti. Dříve jsem při hudební výchově v pohybových aktivitách využívala především narativní pantomimu a hledala si již hotové písně. Tato práce mě inspirovala k tomu, jak jinak s dětmi realizovat hudebně pohybové činnosti, inspirovala mě k zařazení, pro mě neobvyklých, pohybových aktivit

do hudebních činností, k využití netradičních hudebních nástrojů v hudebních činnostech, a především k tomu, abych si pro děti skládala své vlastní písně.

Budu ráda, když má práce inspiruje další učitelky k tomu, jak by mohly říkadla a básně využívat, a také mě potěší, pokud mnou vytvořené hudebně pohybové činnosti s dětmi využijí.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BALCÁRKOVÁ, Marie a kol. *Předškolákův rok-do školy jenom krok: básničky, cvičení, tvoření a pracovní listy pro mateřské školky*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3279-1.

D'ANDREA, Floriana. *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-232-7.

FOTROVÁ, Jiřina. *Říkadla a básničky pro kluky i holčičky*. Plzeň: Petr Nazarov, 2013. ISBN 978-80-905208-2-0.

HOROVÁ, Ladislava. *Ve školce je bezva*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2014. ISBN 987-80-262-0649-1.

HRUBÍN, František. *Říkadla pro celý den a taky navečer*. Praha: Meander, 2007. ISBN 978-80-86283-56-2.

JANOVSKÁ, Olga. Oddíl IV/2. In ZEZULA, Jiří, Olga JANOVSKÁ a kol. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s. 47–132. ISBN 14-542-87.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. Druhé. Hradec Králové: Tandem, 2005. ISBN 80-903115-7-1.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole*. Hradec Králové: Tandem, 2014. ISBN 978-80-86901-23-7.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole*. Hradec Králové: Tandem, 2010. ISBN 80-86901-01-3.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole*. Hradec Králové: Tandem, 2014. ISBN 978-80-86901-27-5.

KANTOR, Štefan. *Metodika hudobnej výchovy pre materské školy*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1969. ISBN 67-427-69.

KLIMKOVÁ, Michaela. *Jaro, léto, podzim, zima-s touto knížkou rok je prima: písničky, říkadla, hádanky, pohybové hry, výtvarné náměty, pohádky*. Kremlín: Powerfield, 2012. ISBN 978-80-260-3417-9.

KODEJŠKA, Miloš a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební výchova dětí předškolního věku I.: Hudební schopnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. ISBN 80-7066-035-X.

KONVALINKOVÁ, Kateřina. *Jaro, léto, podzim, zima, ve školce je pořád prima*. Praha: Portál, 2014. ISBN 987-80-262-0620-0.

KOPECKÁ, Zuzana. *Veselé básničky*. Brno: Centa, 2006. ISBN 80-86785-11-4.

KUBECOVÁ, Markéta a kol. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe, 2017. ISBN 987-80-7496-322-2.

KUBECOVÁ, Markéta. Pěvecké činnosti. In KUBECOVÁ, Markéta a kol. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe, 2017, s. 107–130. ISBN 987-80-7496-322-2.

KURKOVÁ, Libuše a kol. *Hudebně pohybové hry v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. ISBN 14-125-89.

KURKOVÁ, Libuše. Oddíl IV/5/a. In ZEZULA, Jiří, Olga JANOVSÁ a kol. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s. 176–178. ISBN 14-542-87.

LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Druhé vydání. Praha: Raabe, 2006. ISBN 987-80-87553-65-7.

MIKEŠOVÁ, Lenka. *Básničky pro dětičky*. Odolena voda: Šuplík, 2010. ISBN 978-80-904632-1-9.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Říkám, říkáš, říkadla*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4611-1.

RŮŽIČKOVÁ, Veronika. Dětské hudební nástroje. In KUBECOVÁ, Markéta a kol. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe, 2017, s. 63–84. ISBN 987-80-7496-322-2.

SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Druhé vydání. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2.

SEDLÁK, František. *Úvod do psychologie hudby I.: Hudební schopnosti a jejich rozvoj*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. ISBN 17-457-80.

SEDLÁK, František. *Úvod do psychologie hudby II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. ISBN 17-218-86.

SKUTIL, Martin a kol. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

STRNADOVÁ, Karla a Jiří ZEZULA. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Naše vojsko, 1988.

SYROVÁTKA, Oldřich. *Nejkrásnější říkanky pro nejmenší*. Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0710-6.

TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-916-X.

VÁŇOVÁ, Hana. Sledování hudebních předpokladů předškolního dítěte a možnosti jeho rozvoje. In KUBECOVÁ, Markéta a kol. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe, 2017, s. 9–38. ISBN 987-80-7496-322-2.

ZEZULA, Jiří, Olga JANOVSÁ a kol. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. ISBN 14-542-87.

ZEZULA, Jiří. Oddíl II. In ZEZULA, Jiří, Olga JANOVSÁ a kol. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s. 16–38. ISBN 14-542-87.

ZEZULA, Jiří. Oddíl III. In ZEZULA, Jiří, Olga JANOVSÁ a kol. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s. 39–45. ISBN 14-542-87.

ZEZULA, Jiří. Oddíl IV/3-4. In ZEZULA, Jiří, Olga JANOVSÁ a kol. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s. 133–148. ISBN 14-542-87.

ZÍMOVÁ, Alena. *Básničky pro radost*. Druhé vydání. Praha: Fragment, 2016. ISBN 978-80-253-2774-6.

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obr. 1 Píseň Čerti v pekle
- Obr. 2 Píseň Pořádně se oblékněme
- Obr. 3 Píseň Sněhulák
- Obr. 4 Píseň Sněženka a sluníčko
- Obr. 5 Píseň Rozcvička v parku
- Obr. 6 Píseň Krtek
- Obr. 7 Píseň Na zahrádce růže voní
- Obr. 8 Píseň Motýl
- Obr. 9 Píseň Na jeteli
- Obr. 10 Píseň Motýl
- Obr. 11 Píseň Podzimní měsíce
- Obr. 12 Píseň Draci
- Obr. 13 Jak moc se mi tato píseň líbila?
- Obr. 14 Líbí se mi víc, když si píseň jen zazpíváme
- Obr. 15 Líbí se mi víc, když k písni přidáme pohyb
- Obr. 16 Líbí se mi, když hrajeme na hudební nástroje
- Obr. 17 Nelíbí se mi, když hrajeme na hudební nástroje
- Obr. 18 Píseň se mi nelíbila
- Obr. 19 Píseň se mi líbila pouze trochu
- Obr. 20 Píseň se mi líbila
- Obr. 21 Líbí se mi víc, když si píseň jen zazpíváme
- Obr. 22 Líbí se mi víc, když k písni přidáme pohyb
- Obr. 23 Líbí se mi, když hrajeme na hudební nástroje
- Obr. 24 Nelíbí se mi, když hrajeme na hudební nástroje
- Obr. 25 Rozpis hudební souhry k písni Pořádně se oblékněme
- Obr. 26 Sníh
- Obr. 27 Čepice
- Obr. 28 Rukavice
- Obr. 29 Rozpis hudební souhry k písni Krtek
- Obr. 30 Hra ve dvojicích na ozvučná dřívka 1

- Obr. 31 Hra ve dvojicích na ozvučná dřívka 2
- Obr. 32 Práce s šátkem 1
- Obr. 33 Práce s šátkem
- Obr. 34 Ukázka kytiček 1
- Obr. 35 Ukázka kytiček 2
- Obr. 36 Dešťová hůl
- Obr. 37 Chrastítko
- Obr. 38 Polystyrenový kelímek a plastová lžíce 1
- Obr. 39 Polystyrenový kelímek a plastová lžíce 2
- Obr. 40 Papírové roury
- Obr. 41 Plastová trubka a ozvučné dřívko 1
- Obr. 42 Plastová trubka a ozvučné dřívko 2

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 Návrhy hudebně pohybových činností s využitím říkadel a básní
- Příloha č. 2 Hodnotící otázky pro děti
- Příloha č. 3 Ukázka vyplněných hodnotících otázek od dětí
- Příloha č. 4 Rozpis hudební souhry k písni Pořádně se oblékněme
- Příloha č. 5 Obrázky pro děti k hudební souhře pro píseň Pořádně se oblékněme
- Příloha č. 6 Rozpis hudební souhry k písni Krtek
- Příloha č. 7 Hra ve dvojicích na ozvučná dřívka (činnost k písni Rozcvička v parku)
- Příloha č. 8 Práce s šátkem (činnost k písni Na zahrádce růže voní)
- Příloha č. 9 Ukázka kytiček (k písni Motýl)
- Příloha č. 10 Dešťová hůl (k písni Podzim)
- Příloha č. 11 Chrastítko (k písni Sněženka a sluníčko)
- Příloha č. 12 Polystyrenový kelímek a plastová lžice (k písni Sněhulák)
- Příloha č. 13 Papírové roury (k písni Sněhulák)
- Příloha č. 14 Plastová trubka a ozvučné dřívko (k písni Na jeteli)

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Návrhy hudebně pohybových činností s využitím říkadel a básní

JARO

SNĚŽENKA A SLUNÍČKO

Text: Předškolákův rok – do školy jenom krok (kolektiv autorů, 2011, s. 87)

Obr. 4 Píseň Sněženka a sluníčko

Sněženka a sluníčko

D D D A A A A D

Na ja-ře ta-je sněh, ze-mě se bu-dí, sně-že-nka vy-kou-kne „Brr to-to stu-dí.“
Slu-ní-čko, slu-ní-čko, zi-ma je vel-ká, je-ště se ne-vzbu-dí a-ni ta včel-ka.

9 G D A D G D A D

Slun-ce se u-smá-lo, po-ma-lu hře-je, na ce-lou pří-ro-du se už jen smě-je.

Hudba: vlastní

Zdroj: kolektiv autorů, 2011, s. 87

Pohybová činnost

Pro tuto píseň byly zvoleny dvě varianty pohybové činnosti. Protože je píseň na 3 doby, je využít tanec mazurky. Děti jsou ve dvojicích (pokud možno holka – kluk). Všechny dvojice stojí v kruhu. Dívky jsou vpředu, za nimi chlapci. Ruce jsou pokrčené upažmo, předloktí svisle vzhůru. Dvojice se drží za ruce a jdou dva kroky do středu kruhu a dva kroky zpět. Následně se dívky pootočí na chlapce na jednu stranu a na druhou stranu. Nakonec se dívky otočí kolem své osy, chlapci jsou stále v základním postavení. Pohyb

se opakuje. Na refrén písně děti mohou využít hru na tělo ve dvojicích (tleskání, pleskání) nebo mohou hudbu doprovodit vyrobenými chrastítky, která by mohla být položená uvnitř kruhu.

Druhá varianta pohybové činnosti

Na jaře taje sníh, země se budí,

- *Děti klečí na patách, ruce pomalu vzpaží a protahují se.*

Sněženka vykoukne „Brr to to studí.“

- *Jednu ruku pokrčí vzpažmo zevnitř a přiloží ji na čelo. Následně ruce připažmo pokrčí tak, aby pravá dlaň byla na levém rameni a levá dlaň na pravém rameni, rukama zatřepou.*

Sluníčko, sluníčko, zima je velká,

- *Dlaně spojí k sobě a „prosí“.*

Ještě se nevzbudí ani ta včelka.

- *Ruce pokrčí připažmo na ramena, kmitají s nimi a hlavou otáčí zprava doleva.*

Slunce se usmálo, pomalu hřeje,

- *Vezmou si chrastítka a do rytmu písně s ním dle vlastního citu chrastí.*

na celou přírodu se už jen směje.

- *Chrastí s chrastítkem do rytmu písně dle vlastního citu.*

Vzdělávací cíle: Podněcovat kultivovaný pohybový projev ve shodě s hudbou, porozumět textu písně, vytváření pozitivního vztahu k hudebně pohybovým činnostem, rozvoj komunikativních verbálních i neverbálních dovedností. Seznámit se s jarním obdobím. Rozvoj schopnosti spolupracovat s ostatními dětmi při pohybové činnosti.

Očekávané výstupy: Dítě zvládá základní pohybové dovednosti, dokáže napodobit jednoduchý pohyb podle vzoru a zatancovat mazurku. Rozumí tomu, o čem se v písni zpívá a dokáže děj písně popsat. Soustředí se na činnost a dokáže udržet pozornost. Dítě je seznámeno s jarním obdobím a jevy, které v přírodě nastávají. Zvládá spolupracovat s ostatními dětmi v průběhu pohybové činnosti.

Rizika: Při mazurce vhodně umístit chrastítka tak, aby se nezničila.

Motivace: S dětmi si popovídáme o jaru (např. co se na jaře děje, jaké květiny vyrůstají, proč taje sníh), na tající sníh se můžeme podívat i z okna nebo využít procházku venku, či pobyt na zahradě. Pokusíme se najít vyrůstající sněženky, můžeme sledovat jejich postupný růst. Také si děti mohou vzít do dlaní trochu tajícího sněhu. Položíme dětem otázku: „*Proč vám sníh na dlaních taje rychleji než v zimě?*“

Pomůcky: vyrobená chrastítka z ruliček od toaletního papíru (viz příloha č. 11).

Dechové cvičení: V návaznosti na písničku učitel využije bzučení včely (nádech do břicha – krátce zadržet dech – výdech, při kterém bzučí jako včely „bzzz“). Poté děti snižují a zvyšují hlasitost bzučení. V písničce se zpívá o slunci, které se směje, a proto si procvičí mimické svaly tím, že se budou usmívat. Z vážného obličeje se budou pomalu usmívat a snažit se co nejvíce koutky úst zvednout. Poté ústa vrátí do neutrálního výrazu obličeje a úsměv zopakují.

ROZCVIČKA V PARKU

Text: Básničky pro radost (Zímová, 2016, s. 10).

Obr. 5 Píseň Rozcvička v parku

The image shows a musical score for the song 'Rozcvička v parku'. It is written in 2/4 time with a tempo of 80 beats per minute. The key signature has one flat (B-flat). The score consists of three staves of music with lyrics underneath. The first staff starts with a treble clef and a key signature of one flat. The lyrics are: 'Tu-li-pá-nek lis-ty pro-táh, hví-zdá ko-sí ka-pe-la. Vrab-čá-ci už na-cvi-ču-jí'. The second staff starts with a treble clef and a key signature of one flat. The lyrics are: 'hop a skok a do-le-va, do-le-va. Do-pra-va, pak za-se zpá-tky, pod la-vi-čkou'. The third staff starts with a treble clef and a key signature of one flat. The lyrics are: 'o-to-čit! Ne-chce se vám, mi-lá so-cho, ta-ky tro-chu po-sko-čit? po-sko-čit?'. There are first and second endings marked with '1.' and '2.' in the second and third staves.

Hudba: vlastní

Zdroj: Zímová, 2016, s. 10)

Pohybová činnost

Tulipánek listy protáh,

- Dvojice dětí stojí naproti sobě, v ruce mají ozvučná dřívka. Jedno z dětí ozvučná dřívka drží vodorovně (ruce jsou předpažené, konce dřívek se spojují). Druhé dítě svými dřívky Źuká na dřívka kamaráda (viz příloha č. 7).

Hvízdá kosí kapela,

- Dvojice dětí stojí naproti sobě, v ruce mají ozvučná dřívka. Jedno z dětí ozvučná dřívka drží vodorovně (ruce jsou předpažené, konce dřívek se spojují). Druhé dítě svými dřívky Źuká na dřívka kamaráda.

Vrabčáci už nacvičují

- *V rukou drží dřívka a skrčí je připažmo (dřívky se dotýkají ramen, udělají tzv. křidélka) a poskakují na místě.*

Hop a skok a doleva,

- *V rukou drží dřívka a skrčí je připažmo (dřívky se dotýkají ramen, udělají tzv. křidélka) a poskakují na místě.*

Doprava, pak zase zpátky,

- *Dvojice dětí se v hraní na dřívka vymění. Stojí naproti sobě, v ruce mají ozvučná dřívka. Druhé z dětí ozvučná dřívka drží vodorovně (ruce jsou předpažené, konce dřívek se spojují). První dítě svými dřívky ťuká na dřívka kamaráda.*

Pod lavičkou otočit!

- *Dvojice dětí stojí naproti sobě, v ruce mají ozvučná dřívka. Druhé z dětí ozvučná dřívka drží vodorovně (ruce jsou předpažené, konce dřívek se spojují). První dítě svými dřívky ťuká na dřívka kamaráda (viz příloha č. 7).*

Nechce se vám, milá socho, taky trochu poskočit?

- *V rukou drží dřívka a skrčí je připažmo (dřívky se dotýkají ramen, udělají tzv. křidélka) a poskakují na místě.*

Vzdělávací cíle: Rozvoj pohybových schopností, zdokonalování se v jemné motorice při hře na ozvučná dřívka. Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností. Posilování kooperativních dovedností v průběhu spolupráce při hře na ozvučná dřívka. Zpěv písně s doprovodem hudebního nástroje. Seznámení se s jarním obdobím.

Očekávané výstupy: Dítě zvládá základní pohybové dovednosti, ovládá koordinaci ruky a oka při hře na ozvučná dřívka, umí s ozvučnými dřívky zacházet, zachovává správné držení těla. Dítě rozumí textu písně, je schopno se text naučit a zazpívat píseň s doprovodem hudebního nástroje. Dítě je schopno spolupracovat při hře na ozvučná dřívka a vyjadřovat se prostřednictvím hudebně pohybových činností. Dítě je seznámeno s jarním obdobím.

Rizika: Připomenout dětem bezpečnost při práci s ozvučnými dřívky.

Pomůcky: ozvučná dřívka (příloha č. 7).

Motivace: S dětmi si popovídáme o jaru a o květinách, které na jaře rostou. Ukážeme si, jak vypadá tulipán – můžeme se na tulipány podívat i během vycházky nebo je učitel může přinést do třídy. Také se podíváme, jak vypadá kos a vrabec a popíšeme si, jaké jsou mezi nimi rozdíly.

Dechové cvičení: Při dechovém cvičení si děti zkusí, zda uslyší svůj dech. Svůj nádech i výdech ozvučí tak, že mírně našpulí rty. Prodlouží se dechová trubice, bránice zareaguje zvýšenou aktivitou a tak dosáhnou prohloubeného dýchání. Zkusí vnímat i chlad na svých rtech a poslouchat, jaký zvuk dech má. Dbají na přiměřenou intenzitu dechu. A protože si s učitelem povídali o ptácích, tak si mohou zkusit hrdličku. Našpulí ústa a řeknou „vrú“. Jazyk by měl volně kmitat vpředu. Při tomto cvičení mohou při vydávání zvuku protáhnout hlavu temenem vzhůru, aby se zamezilo předsunování brady nebo zaražené hlavy mezi rameny.

KRTEK

Text: Ve školce je bezva (Hromová, 2014, s. 19).

Obr. 6 Píseň Krtek

Krtek

♩ = 80

C G C C G C F C

Sa-lát ro-ste na za-hra-dě, vy-ku-ku-jí řed-kvi-čky. Kr-tek se-dí na hro-ma-dě,

7 G C C C G C C G

za-hří-vá si no-ži-čky, no-ži-čky. Hra-bal v hlíně no-vou tra-su, zvět-šo-val svůj

13 C F C G C C

do-me-ček. Po-dle vů-ně, po-dle hla-su hle-dá ces-tu kr-te-ček, kr-te-ček.

Hudba: vlastní

Zdroj: Hromová, 2014, s. 19

Pohybová činnost

Salát roste na zahradě, vykukují ředkvičky.

- Děti utvoří dvojice. Jsou ve dřepu naproti sobě, drží se za ruce a ze dřepu se zvedají do stoje a zpět.

Krtek sedí na hromadě, zahřívá si nožičky.

- Posadí se na zem pokrčmo a nohama kmitají.

Hrabal v hlíně novou trasu, zvětšoval svůj domeček.

- Sedí na zemi pokrčmo a mezi kolena rukama naznačí hrabání hlíny. Ruce pokrčí vzpažmo zevnitř, předloktí vzhůru dovnitř a dlaně vpřed. Pomalým pohybem vzpažmo pokrčené ruce připaží k tělu.

Podle vůně, podle hlasu hledá cestu krteček.

- *Ukáží na nos, dlaně přiloží k uším. Jednu ruku skrčí vzpažmo zevnitř a přiloží ji na čelo.*

U této písně by bylo možné realizovat s dětmi i hudební souhru (viz příloha č. 6). Vhodnou věkovou skupinou jsou starší děti, nejdříve je nutné je s písní seznámit. Nejprve je třeba procvičit jednotlivý rytmus až následně zařadit hru na nástroje. Doporučuji zvolit hru na zvonkohru v durové kvintě a ozvučná dřívka.

Tuto píseň jsem měla možnost vyzkoušet během mé stáže v mateřské škole v Jihlavě. Rozebírali jsme pohádku o krtkovi, tudíž jsem se děti rozhodla naučit i tuto píseň. Měla jsem ve třídě děti ve věku 3 až 6 let. Text písně se bez problémů naučily a pohyb také. Díky jednoduchému pohybu si text vybavily a velice mě překvapilo, jak je píseň zaujala a bavila. Pamatovaly si ji i následující den a chtěly si ji zaspívat znovu.

Vzdělávací cíle: Vědomé ovládnutí pohybového aparátu při pohybové činnosti, zlepšování dovedností v hrubé i jemné motorice (při hře na hudební nástroj). Rozvoj receptivních, produktivních a komunikativních jazykových dovedností. Posilování schopnosti spolupracovat s ostatními při pohybové činnosti a při hře na hudební nástroje. Poznávání různých hudebních nástrojů. Reagovat na pokyn učitelky. Seznamování se s životem krtka.

Očekávané výstupy: Dítě ovládá pohyby těla, zvládá zacházet s hudebním nástrojem. Dítě rozumí textu písně, je schopno si text písně zapamatovat, zvládá odpovídat na otázky a dokáže se na činnost soustředit. Dítě je schopno spolupracovat s ostatními při pohybové činnosti i při hudební souhře. Dokáže reagovat na pokyn učitelky při hře na hudební nástroje. Dítě je seznámeno s životem krtka.

Rizika: Při hudební souhře je s dětmi nejprve nutné procvičit rytmus, poté hrát na nástroje. Hudbu lze nahrát do keyboardu, aby mohla učitelka dětem dirigovat, případně využít pomoc druhé učitelky.

Pomůcky: zvonkohra, ozvučná dřívka.

Motivace: S dětmi si popovídáme o zahrádce, na které můžeme pěstovat zeleninu, a také o krtkovi. Společně si objasníme, proč krtek dělá krtiny, čím se živí a kde ho můžeme zahlédnout. Krtek má velice dobře vyvinutý sluch a čich. My se společně o jednom krtkovi, který podle vůně a hlasu hledal cestu, naučíme písničku.

Dechové cvičení: Děti leží uvolněně na zemi na zádech. Nohy mají pokrčené, jednu ruku dají v týl a druhou lehce položí na břicho. Nadechnou se nosem do břicha a ústy vydechnou z břicha. Ruka se pohybuje a představuje ředkvičky, které vykukují ze země nebo salát, který roste. Místo ruky lze použít obrázek dané zeleniny, položit jej na břicho a sledovat, jak se zvedá. Protože mají radost, jak zelenina vyrůstá, tak společně říkají „jééé“. Při nádechu dáme pozor, aby se nám příliš nezvedala ramena. Při výdechu vysloví „jééé“ a střídají emoce – udiveně, radostně apod.

LÉTO

NA ZAHŘÁDCE RŮŽE VONÍ

Text: Nejkrásnější říkanky pro nejmenší (Srovátka, 2009, s. 21).

Obr. 7 Píseň Na zahrádce růže voní

Na zahrádce růže voní

Na zahrád - ce rů - že vo - ní, kve - tou bí - le, čer - ve - ně. Sle - pá bá - ba dě - ti ho - ní.

7 Bá - bo, bá - bo, chy - tej mě! Ne chy - tneš mě, ztra - tím se ti ja - ko rů - že z rů - žičky.

13 U - tí - kej - te se - mnou, dě - ti, po - spěš - te si, no - ži - čky!

Hudba: vlastní

Zdroj: Srovátka, 2009, s. 21

Pohybová činnost (viz příloha č. 8)

Na zahrádce růže voní,

- Děti v uzavřených dlaních drží šátek. Dlaně postupně pomalu rozevírají.

kvetou bíle, červeně.

- Postupně pomalu rozevírají dlaně. V rozevřených dlaních z šátku vznikne květ.

Slepá bába děti honí.

- Zakryjí si šátkem oči, běží na místě.

Bábo, Bábo, chytej mě!

- Zamávají šátkem.

Nechytneš mě, ztratím se ti

- *Hlavou otočí ze strany na stranu a šátkem si zakryjí oči.*

jako vůně z růžičky.

- *Šátek dají do dlaně a přivoní k němu.*

Utíkejte se mnou, děti,

- *Pomalým tempem utíkají dokola, šátek drží v jedné ruce, kterou vzpaží.*

pospěšte si, nožičky!

- *Pokračují v pomalém běhu.*

Vzdělávací cíle: Rozvoj pohybových schopností a jemné motoriky při práci s šátkem, podpora tvořivosti dětí, rozvoj zájmu o hudbu. Posílení receptivních a produktivních řečových dovedností. Rozvoj kooperativních dovedností v průběhu pohybové činnosti. Vytváření pozitivního vztahu k přírodě, květinám.

Očekávané výstupy: Dítě je schopno sladit pohyb s rytmem a hudbou a zpěvem, koordinovat pohyby těla a zachovávat správné držení těla. Dokáže pracovat s šátkem. Dítě se dokáže naučit nazpaměť text písně, záměrně se soustředit na činnost a postupovat podle instrukcí. Dítě je schopno spolupracovat s ostatními, má povědomí o přírodním prostředí. Dítě pozná, jak vypadá růže.

Rizika: Pokud dětem přinese učitelka živé růže, musí dát pozor na trny, aby se děti nezranily. Dodržovat pomalé tempo běhu v posledních čtyřech taktech písně.

Pomůcky: růže, šátek (příloha č. 8).

Motivace: S dětmi si můžeme povídat o létě, o tom, že už můžeme hrát plno her venku, protože je hezké počasí – třeba hru na honěnou, která patří většinou mezi jejich oblíbené hry. Připomeneme si, jaké květiny můžeme venku vidět, např. růže. Učitel může dětem přinést růži do školky, kterou si děti společně prohlédnou, přivoní si k ní a vystaví si jí ve třídě. Růže jsou krásné květiny s hezkou vůní a my se o nich naučíme písničku.

Dechové cvičení: Děti si představí, že jsou na zahradě plné květin. Mají z toho radost, a proto se zhluboka nadechnou ústy, při výdechu řeknou „jéé“ a ze široka zvedají

koutky úst (usmívají se). Mezi květinami je i růže – přivoní si k ní (pokud mají ve třídě živé růže, použije ji učitel jako pomůcku). Hluboký nádech nosem a výdech ústy. Při výdechu ústy potichu říkají nejprve šeptem a poté nahlas „jééé“. Další květiny, které znají, jsou pampelišky. Jsou mezi nimi i pampelišky s bílým chmýřím. Aby je mohly sfouknout, zhluboka se nadechnou a prudce vydechují. Kolem pampelišek létá včela, která bzučí. Zkusí zabzučet jako včela – nadechnou se a při výdechu bzučíme „bzzzz“. Postupně mění hlasitost bzučení. Učitel dbá na správný postoj a hrudně břišní dýchání.

MOTÝL

Text: Básničky pro dětičky (Mikešová, 2009, s. 57).

Obr. 8 Píseň Motýl

Motýl

C G C G C F

Mo-týl se - dá na ky - ti - čku, od - dych - ne si na chvi - li - čku. Le - tí lou - kou tam a zpět,

7 C G C C G C G C

o - ble - tí tak ce - lý svět. Loukou le - tí tam a zpá - tky, do - le - tí i do po - há - dky. Le - tí lou - kou

14 F C G C

tam a zpět, o - ble - tí tak ce - lý svět.

Hudba: vlastní

Zdroj: Mikešová, 2009, s. 57

Pohybová činnost

Učitel ve třídě rozmístí kytičky (vyrobené z papíru). Doprostřed kytičky položí zamotaný šátek (viz příloha č. 9).

Motýl sedá na kytičku,

- Děti maní upažené ruce a pomalými pohyby je zvedají nahoru a dolů, pobíhají kolem kytičky.

oddychne si na chvíličku.

- Dřepnou si ke kytičce, zvednou šátek.

Letí loukou tam a zpět,

- Předpaží a zapaží ruku, ve které drží šátek.

obletí tak celý svět.

- *Postaví se a otočí se na místě kolem své osy.*

Loukou letí tam a zpátky,

- *Upažené ruce pomalými pohyby zvedají nahoru a dolů, pobíhají kolem kytiček.*

doletí i do pohádky.

- *Dřepnou si ke kytičce.*

Letí loukou tam a zpět,

- *Předpaží a zapaží ruku, ve které drží šátek.*

obletí tak celý svět.

- *Postaví se a otočí se na místě kolem své osy.*

Vzdělávací cíle: Uvědomění si vlastního těla, ovládnutí pohybového aparátu, rozvoj řečových schopností a řečového projevu. Posilování zájmu o hudbu, rozvoj paměti a pozornosti. Rozvoj schopnosti spolupracovat a spolupodílet se. Vytváření povědomí o přírodním prostředí.

Očekávané výstupy: Dítě zvládá základní pohybové dovednosti, dokáže vědomě napodobit pohyb dle vzoru učitelky, pracovat s šátkem a zachovává správné držení těla. Dítě se dokáže soustředit na činnost, udržet pozornost, vědomě si zapamatovat text písně a vybavit si ho. Dítě zvládá spolupracovat s ostatními dětmi, má povědomí o přírodním prostředí, všímá si změn v přírodě, dokáže poznat motýla.

Rizika: Dbát na bezpečnost při pobíhání mezi kytičkami.

Pomůcky: šátky, obrázky kytiček (příloha č. 9).

Motivace: S dětmi si popovídáme o létě, o louce a květinách, které bychom na ní mohli vidět. Na louce můžeme zahlédnout plno hmyzu a také plno motýlů. Podíváme se na obrázky, jak vypadá motýl. Společně se o motýlovi naučíme písničku, kterou si můžeme zazpívat i na vycházce v přírodě.

Dechové cvičení: Protože motýl byl z létání po louce unavený a chtěl si na chvíli oddechnout, tak si i děti odpočinou. Lehnou si na záda, zavřou oči a představí si, jak leží na rozkvetlé louce. Jednu ruku mají položenou na břicho.

Nadechnou se, ruka na břicho se nám zvedá a při výdechu se zase vrací zpět. Soustředí se na svůj dech. Na další dechové cvičení se postaví a hraje si na včely, které na louce opylovávají květiny. Nadechnou se a při výdechu budou bzučet jako včely „bzzz“. Při bzučení mění hlasitost zvuku.

NA JETELI

Text: Říkadla pro celý den (Hrubín, 2007, s. 23).

Obr. 9 Píseň Na jeteli

Na jeteli

F F F F F G

Čme-lá-ka tu v jeteli vče-ly bzu-čet u-čí, on však ne-dbá na vče-ly,

7 G F F F F F F

dál si posvém bru-čí. Po-le-tu-je v jetýlku, ce-lý den je či-lý, mno-hou včel-ku

14 G G F

bru-čil-ku za-han-bí svou pí-lí.

Hudba: vlastní

Zdroj: Hrubín, 2007, s. 23

Pohybová činnost

Ve třídě na zemi jsou rozmístěné obrázky jetele. Na každém obrázku je položená plastová roura a jedno ozvučné dřívko (alternativa drhla – viz příloha č. 14), aby děti při pohybové činnosti věděly, kde nástroje jsou a nezakoply o ně. Na repetici první sloky si najdou na jeteli nástroj a do rytmu písně na něj hrají. Místo zpěvu mohou vydávat pouze zvuk „bzum“ do rytmu písně.

Čmeláka tu v jeteli

včely bzučet učí,

on však nedbá na včely,

dál si po svém bručí.

- *Děti pokrčí ruce připažmo k tělu, kmitají s nimi a pohybují se v prostoru třídy kolem kytiček.*

Repetice

- *Najdou si obrázek jetele, na kterém je položený nástroj. Do rytmu písně na něj hrají a místo textu písně mohou do rytmu hudby zpívat jen „bzum“.*

Poletuje v jetýlku,

celý den je čilý,

mnohou včelku bručilku

zahanbí svou pílí.

- *Ruce pokrčí připažmo k tělu, kmitají s nimi a pohybují se v prostoru třídy kolem kytiček.*

Repetice

- *Najdou si obrázek jetele, na kterém je položený nástroj. Do rytmu písně na něj hrají a místo textu písně mohou do rytmu hudby zpívat jen „bzum“.*

Vzdělávací cíle: Podněcování kultivovaného hudebního projevu ve shodě s hudbou (hra na nástroj, pohybová činnost), osvojení si věku přiměřených dovedností, orientace v prostoru. Seznámení se s rytmickým nástrojem. Rozvoj vnímání, naslouchání, porozumění a mluvního projevu. Posilování zájmu o hudební sdělení. Rozvoj paměti, pozornosti, představivosti a schopnosti spolupracovat s ostatními dětmi při pohybové činnosti. Seznámení se s prací včel a čmeláků v létě.

Očekávané výstupy: Dítě se dokáže orientovat a pohybovat v prostoru tříd, zachovává správné držení těla a ovládá dech. Dítě zvládá hrát na rytmický nástroj a dokáže zpívat s doprovodem hry na nástroj. Dítě rozumí tomu, co slyší a dokáže se naučit nazpaměť text písně. Dítě se dokáže soustředit na činnost, udržet pozornost, umí zacházet s jednoduchým hudebním nástrojem a zvládá píseň zazpívat. Dítě má povědomí o práci včel a čmeláků.

Rizika: Vysvětlit dětem, co je to jetel a jak vypadá. Dát pozor na nástroje, které leží na zemi v průběhu pohybové činnosti.

Pomůcky: tenká ozvučná dřívka, plastové roury (příloha č. 14), obrázky jetele.

Motivace: Na louce nám začínají vyrůstat květiny. Včely i čmeláci květiny opylovávají. Věděli byste proč? Čmeláci většinou bývají pilnější než včely, protože opylovávají i v dešti a chladném počasí. Včely se v těchto podmínkách drží spíše v úlu. Podíváme se na obrázky, abyste věděli, jak vypadá jetel a jaký je rozdíl mezi včelou a čmelákem. Tato písnička je o včelách, které se snaží čmeláka naučit bzučet, ale čmeláci mají při bzučení hlubší hlas, a proto se v písničce zpívá o tom, že čmelák bručí. Také se v ní zpívá o tom, že je čmelák pilnější než včela. My se teď společně tuto krásnou písničku naučíme.

Dechové cvičení: Při dechovém cvičení si děti zabzučí jako včely. Nejprve si procvičí pouze dech. Při nádechu dají pozor, aby se jim příliš nezvedala ramena. Děti se pohodlně postaví, pravou ruku si položí na břicho a správný nádech poznají tak, že se jim ruka na břicho s nádechem zvedá. Nadechnou se a při výdechu vydávají zvuk „bzzz“. Nakonec se při bzučení usmějí, protože včely jsou šťastné, že je všude plno květin. Při úsměvu koutky úst roztáhnou do stran. Dále si zkusí zvuk čmeláka. Nadechnou se a při výdechu vydávají zvuk „bžžž“. Při vydávání zvuku budou střídat hlasitost bzučení.

PODZIM

PODZIM

Text: Veselé básničky (Kopecká, 2006, s. 52).

Obr. 10 Píseň Motýl

Podzim

Ví-tá-me vás vzácný pa - ne, lé-to už má popráci. Slu-ní-čko teď líst-ky bar - ví,

vě-třík-dě - lá le-gra-ci. Deš-tík chy - stá kap-ky deš - tě, mraky prá - ší pe-ří-ny.

Ví - tá - me vás je - dnou je - ště buď - te zdáv až do zi - my.

Hudba: vlastní

Zdroj: Kopecká, 2006, s. 52

Pohybová činnost

V jedné školce, kde jsem zkoušela píseň na zimní období, měly děti vyrobené své vlastní malé dešťové hole. To mě inspirovalo, a proto jsem se je rozhodla použít u této písně. Napsala jsem dvě varianty. První varianta je bez dešťové hole a druhá varianta je s dešťovou holí.

Vítáme vás, vzácný pane,

- 1. varianta: Děti přiloží jednu ruku na hrud' a mírně se předkloní.
- 2. varianta: Dešťovou hůl drží v dlani, přiloží ji na hrud' a mírně se předkloní.

léto už má po práci.

- 1. varianta: Tleskají dlaněmi o sebe.

- 2. varianta: Dešťovou holí ťukají o dlaň druhé ruky.

Sluníčko teď lístky barví,

- 1. varianta: Ruce vzpaží a otočí se kolem své osy.
- 2. varianta: V jedné ruce drží dešťovou hůl, obě ruce vzpaží a otočí se kolem své osy.

větrík dělá legraci.

- 1. varianta. Vzpažené ruce střídavě spouštějí dolů a zpět nahoru (vlnitý pohyb, tělo naklání zprava doleva).
- 2. varianta: V jedné ruce drží dešťovou hůl, vzpažené ruce střídavě spouští dolů a zpět nahoru (vlnitý pohyb, tělo naklání zprava doleva).

Dešťík chystá kapky deště,

- 1. varianta: Do rytmu písničky ťukají ukazováčkem a prostředníčkem o dlaň druhé ruky.
- 2. varianta: Dešťovou hůl pomalu přesypávají.

mraky práší peřiny.

- 1. varianta: Do rytmu rukama pleskají o stehna.
- 2. varianta: S dešťovou holí třesou.

Vítáme vás jednou ještě,

- 1. varianta: Přiloží jednu ruku na hrud' a mírně se předkloní.
- 2. varianta: Dešťovou hůl drží v dlani, přiloží jí na hrud' a mírně se předkloní.

buďte zdrav až do zimy.

- 1. varianta: Přiloží jednu ruku na hrud' a mírně se předkloní.
- 2. varianta: Dešťovou hůl drží v dlani, přiloží jí na hrud' a mírně se předkloní.

Vzdělávací cíle: Seznámení se s podzimem a přírodními jevy typickými pro podzim. Podpora rytmického cítění. Rozvoj pohybových schopností a jemné motoriky při práci s rytmickým nástrojem. Podpora pravidel chování a společenských návyků (umět

pozdravit). Rozvoj řečových schopností. Zpěv písně s doprovodem rytmického nástroje i bez něj. Seznámení se s dešťovou holí.

Očekávané výstupy: Dítě dokáže popsat, co se v přírodě děje během podzimního období. Dítě zvládne koordinovat pohyby těla a sladit pohyb s rytmem a hudbou. Zná pravidla společenského chování. Dítě popíše děj textu, porozumí hlavní myšlence písně. Dítě zvládne zazpívat píseň s doprovodem hry na dešťovou hůl i bez doprovodu.

Rizika: Při dechovém cvičení dbát na hrudně břišní dýchání.

Motivace: Píseň je zařazena na začátek podzimu, kdy díky ní můžeme společně s dětmi toto roční období přivítat. Budeme si povídat o tom, jaké období přichází po létě (podzim). Co se děje v přírodě na podzim, jaké je počasí, jak příroda na podzim vypadá (opadávají listy ze stromů, příroda se pomalu chystá k zimnímu spánku), také si můžeme povídat o tom, jaké barvy mají listy na podzim.

Pomůcky: vyrobené dešťové hole (viz příloha č. 10).

Dechové cvičení: Při dechovém cvičení použije učitel listy ze stromů. Děti klečí na patách a na dlani mají položený list. Dlaň mají ve výšce očí. Při výdechu se snaží sfouknout list z dlaně. K sfoukávání mohou přidat i zvukový doprovod – děti výdech zvukově doprovodí slovem „fúúú“. Mění intenzitu výdechu – slabě a silně. Dále napodobí zvuk větru slovem „fíííí“. Zhluboka se nadechnou a při výdechu „zafičí“. Zkouší, komu se nejdéle podaří při výdechu udržet hlas. Také mohou na slově „fúúú“ a „fíííí“ měnit intenzitu hlasu a postupně jí zvyšovat či snižovat.

PODZIMNÍ MĚSÍCE

Text: Ve školce je bezva (Horová, 2014, s. 73).

Obr. 11 Píseň Podzimní měsíce

Podzimní měsíce

♩ = 90

D A A

Zá - ří na - svou trum - pe - tu trou - bí vel - kou no - vi - nu, že prý už je po lé - tu
Ří - jen na svůj bu - bí - nek bum - ta - ra - ta bub - nu - je, zkon - tro - luj - te ko - mí - nek

4 D D A A D

teď bu - de - me ve stí - nu. Li - sto pad nám za - cí - nká na de - šť o - vou ka - pi - čku.
ko - mí - ní - ky va - ru - je.

9 D A A D

Mo - je í tvá hla - vi - čka zná pod - zim - ní pí - sni - čku.

Hudba: vlastní

Zdroj: Horová, 2014, s. 73

Pohybová činnost

Září na svou trumpetu troubí velkou novinu,

- Děti předpaží ruce a ozvučnými dřívky znázorní trumpetu. Na slova „na svou trumpetu“ udělají dva kroky vpravo a na slova „velkou novinu“ udělají dva kroky vlevo.

že prý už je po létu, teď budeme ve stínu.

- Stojí na místě, v každé ruce drží jedno ozvučné dřívko. Ruce vzpaží a konce dřívek nad hlavou spojí tak, aby vznikla střecha.

Říjen na svůj bubínek bumtarata bubnuje,

- *Střídavě pravou a levou rukou bubnují na imaginární bubínek, na slova „bumtarata bubnuje“ ťukají ozvučnými dřívky o sebe. Druhou variantou může být ťukání ozvučnými dřívky o sebe po celou dobu.*

zkontrolujte komínek, kominíky varuje.

- *V každé ruce drží jedno ozvučné dřívko, ruce vzpaží (naznačí komín).*
- *Jednou rukou dřívkem „pohrozí“.*

Listopad nám zacinká na dešťovou kapičku.

- *Ruce mírně předpaží a ozvučnými dřívky ťukají o sebe.*

Moje i tvá hlavička zná podzimní písničku.

- *Ruce mírně předpaží a ozvučnými dřívky ťukají o sebe.*

Vzdělávací cíle: Vědomé ovládní pohybového aparátu, rozvoj jemné motoriky při práci s ozvučnými dřívky, rozvoj sluchu. Seznámení se s hudebním nástrojem, schopnost zpívat za doprovodu hry na nástroj. Rozvoj komunikativních dovedností, paměti, pozornosti a zájmu o hudbu. Posilování kooperativních dovedností a spolupráce při pohybové činnosti. Vytváření povědomí o přírodním prostředí a podzimním období, seznámení se s hudebními nástroji.

Očekávané výstupy: Dítě ovládá dechové svalstvo, zvládá správné držení těla, dokáže sladit pohyb s rytmem a hudbou, pomocí sluchu dokáže vnímat rytmus hudby. Dítě zvládá manipulovat s ozvučnými dřívky v průběhu pohybové činnosti. Dítě dokáže ovládat dech, tempo i intonaci řeči. Dítě se dokáže soustředit na činnost, udržet pozornost a zvládne se naučit nazpaměť text písně. Dítě je schopno spolupracovat s ostatními. Má povědomí o přírodním prostředí, všímá si změn a dění v přírodě v průběhu podzimu, je seznámeno s hudebními nástroji, které se v písni objevují.

Rizika: Dbát na bezpečnost při práci s ozvučnými dřívky.

Pomůcky: ozvučná dřívka.

Motivace: S dětmi si popovídáme o podzimu a podzimních měsících (jaké jsou změny v přírodě, jaké aktivity můžeme dělat na podzim apod.). Dále si ukážeme hudební nástroje, o kterých se v písničky zpívá – trumpeta, bubínek. Zkusíme si pantomimou

znázornit, jak by se na nástroje dalo hrát, a naučíme se podzimní písničku, při které si na hudební nástroje zahrajeme.

Dechové cvičení: Při dechovém cvičení si děti hrají na meluzínu, která fouká do komína a při tom vydává zvuk „fúúú“, a „fííí“. Z rukou vytvoří dvě ruličky (jako kdyby chtěly udělat dalekohled), které dají na sebe – tím vznikne komín. Stojí, záda jsou narovnaná, ruce jsou ve výšce úst. Zhluboka se nadechnou do břicha a při výdechu foukají do „komína“. Několikrát zopakují a poté přidají zvuk. Nadechnou se do břicha a s výdechem říkají „fúúú“ a „fííí“. Následně změní hlasitost zvuku (zvuk zašeptají a řeknou nahlas). Nakonec hlasitost zvuku při výdechu kolísavě střídají od šepotu k hlasitému zvuku. Artikulaci procvičí tím, že při vydávání zvuku „fúúú“ ústa našpulí a při vydávání zvuku „fííí“ koutky úst roztáhnou do stran (úsměv).

DRACI

Text: Říkám, říkáš říkadla (Pospíšilová, 2013, s. 74).

Obr. 12 Píseň Draci

Draci

D D A D D D

Napodzim se nad strání hejno dra - ků pro há - ní. Me - zi mra - ky zvládnou letu

7 A D G D A D

o - točku i pi - ru - e - tu. Hol - ky, klu - ky, mámu, tá - tu, vo - dí dra - ci na špa - gá - tu

13 G D A D

a asi z nich ra - dost ma - jí, pro - to - že se u - smí - va - jí.

Hudba: vlastní

Zdroj: Pospíšilová, 2013, s. 74

Pohybová činnost

Při pohybové činnosti využije učitel vyrobené papírové draky, aby děti měly z písně větší prožitek a mohly si svých vyrobených draků naplno užít.

Na podzim se nad strání

- *Oběma rukama děti drží papírového draka a postupně jej zvedají nad hlavu a do rytmu písně s ním houpou ze strany na stranu.*

hejno draků prohání.

- *Oběma rukama drží papírového draka nad hlavou a pomalejším tempem běží v kruhu dokola.*

Mezi mraky zvládnou letu

- *Oběma rukama drží papírového draka, do rytmu písně s ním houpou ze strany na stranu a chodí v kruhu.*

otočku i piruetu.

- *Zastaví se a na místě s drakem v ruce udělají otočku i piruetu.*

Holky, kluky, mámu, tátu,

- *Kolíčkem draka připevní na provázek, který všichni společně zvednou do výšky pasu a drží jej levou rukou.*

vodí draci na špagátu

- *S provázkem v ruce chodí v kruhu.*

a asi z nich radost mají,

- *S provázkem v ruce chodí v kruhu.*

protože se usmívají.

- *Zastaví se, provázek s draky pomalu zvednou nahoru nad hlavu a zpátky dolů k pasu.*

Vzdělávací cíle: Rozvoj pohybových schopností, tvořivosti při výrobě papírového draka a zdokonalování dovedností v hrubé i jemné motorice (koordinace pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka). Rozvoj receptivních i produktivních jazykových dovedností. Posilování kooperativních dovedností při pohybové činnosti. Podpora zájmu o hudbu a hudebně pohybové činnosti.

Očekávané výstupy: Dítě dokáže ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s výtvarným materiálem, papírovým drakem, kolíčkem a provázkem). Dítě zvládne ovládat dechové svalstvo a sladit pohyb se zpěvem. Dítě dokáže odpovídat na otázky, vyjadřovat se samostatně a naučit se nazpaměť krátký text písně. Dítě zvládá spolupracovat s ostatními dětmi při pohybové činnosti.

Rizika: Seznámit děti se slovem stráž, kterému by v textu nemusely rozumět. Dát pozor, aby provázek s kolíčky umístěný na zemi byl předem připravený ve tvaru kruhu a děti na něj při běhu a chůzi nešláply, ale chodily a běhaly vedle něj.

Pomůcky: papírový drak, provázek, kolíčky dle počtu dětí.

Motivace: S dětmi si během ranních činností nebo po svačině před zpěvem této písně vyrobíme jednoduchého papírového draka, který nám poslouží jako pomůcka při pohybové činnosti a zároveň i jako motivace. Před zpěvem písně s dětmi zahájíme rozhovor. Popovídáme si o tom, proč můžeme na podzim pouštět draky. Také se děti zeptáme, zda někdy pouštěly draky a pokud ano, tak s kým. Tím navážeme na text písně, ve kterém se zpívá o dětech a rodičích, kteří pouštěli draky. A protože každé z dětí bude mít vyrobeného svého papírového draka, tak se o něm naučíme písničku a společně se s draky při písničce prolétneme.

Dechové cvičení: Během dechového cvičení učitel využije podzimní listí, které se budou děti snažit sfouknout z dlaně. Klečí na patách. Ruku dají do výše očí a zhluboka se nadechnou a při výdechu sfoukávají list. Dále si zahrají na vánek, vítr a vichřici (mění intenzitu dechu). Při vánku vydechují jen zlehka a tiše, při větru výdech zesílí a na vichřici vydechnou silně a zprudka. Následně se pokusí napodobit zvuk větru a meluzíny. Vítr zpívá „fíííí“ a meluzína hučí „fúúúú“. Postupně mění intenzitu hlasu (od šepotu až k hlasitému zvuku). Dodržují hrudně břišní dýchání. Do artikulačního cvičení zařadí úsměv. V písničce se zpívá o tom, že se děti i rodiče usmívají, protože mají radost z pouštění draků. Pokusí se usmát a vyjádřit radost. Z neutrálního výrazu zvednou koutky úst co nejvíce nahoru. Prostřídají úsměv se zavřenými ústy a s otevřenými ústy. Všichni se na sebe hezky usmějí a mohou začít zpívat.

Příloha č. 2 **Hodnotící otázky pro děti**

Obr. 13 Jak moc se mi tato píseň líbila?

Obr. 14 Líbí se mi víc, když si píseň jen zazpíváme

Zdroj: vlastní

Obr. 15 Líbí se mi víc, když k písni přidáme pohyb

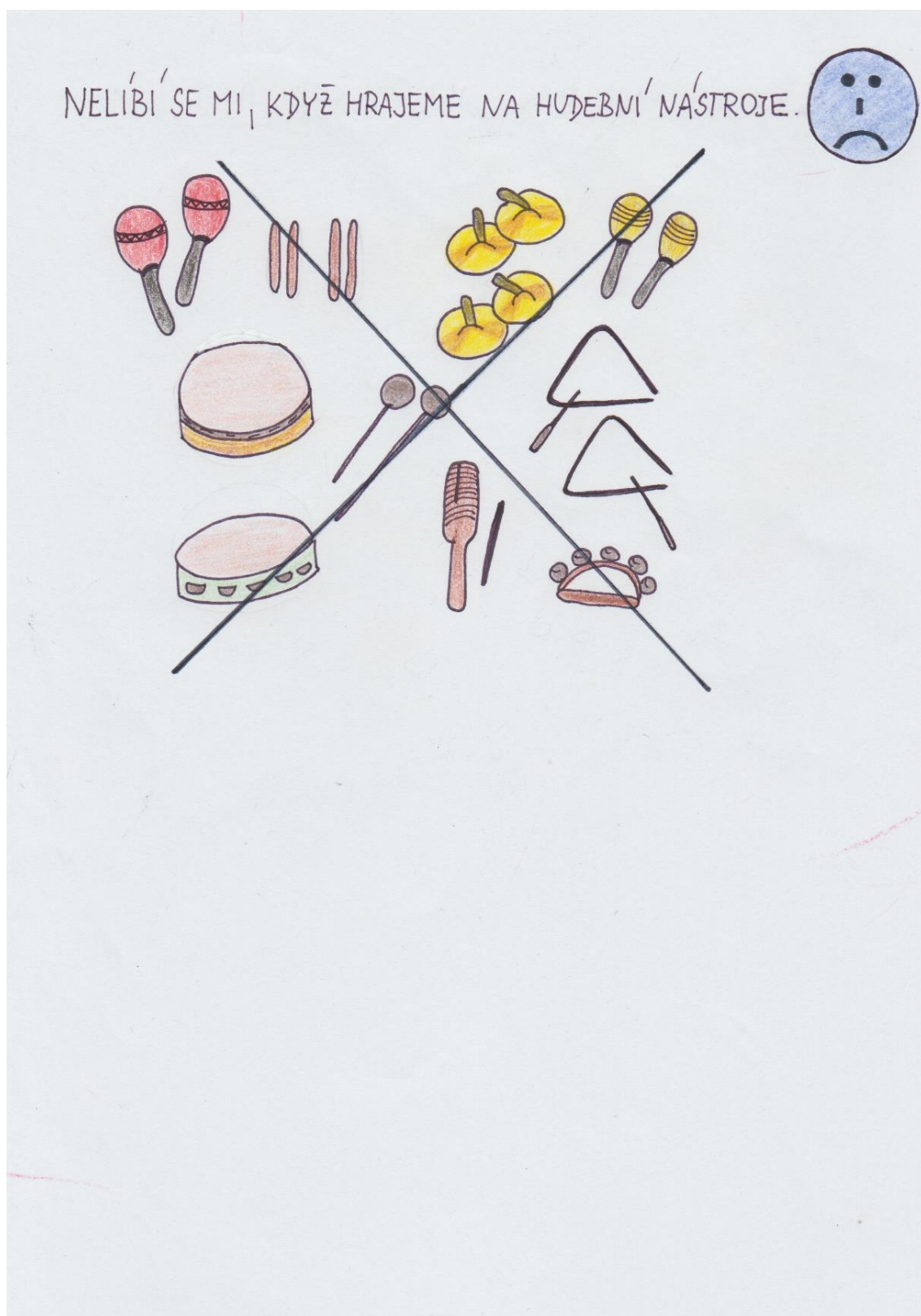
Zdroj: vlastní

Obr. 16 Líbí se mi, když hrajeme na hudební nástroje

Zdroj: vlastní

Obr. 17 Nelíbí se mi, když hrajeme na hudební nástroje

Zdroj: vlastní

Příloha č. 3 Ukázka vyplněných hodnotících otázek od dětí

Obr. 18 Píseň se mi nelíbila

Zdroj: vlastní

Obr. 19 Píseň se mi líbila pouze trochu

Zdroj: vlastní

Obr. 20 Píseň se mi líbila

Zdroj: vlastní

Obr. 21 Líbí se mi víc, když si píseň jen zazpíváme

Zdroj: vlastní

Obr. 22 Líbí se mi víc, když k písni přidáme pohyb

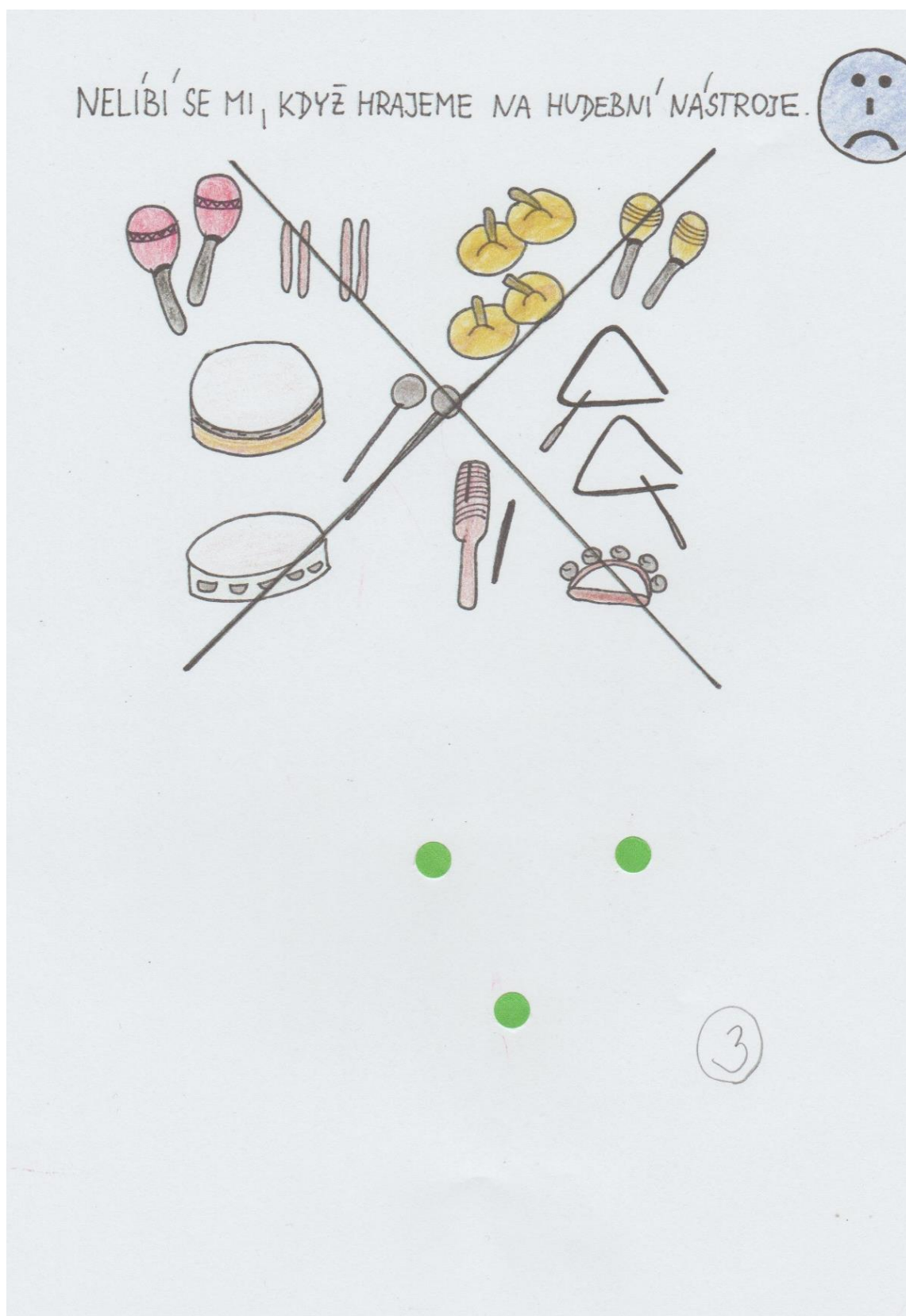
Zdroj: vlastní

Obr. 23 Líbí se mi, když hrajeme na hudební nástroje

Zdroj: vlastní

Obr. 24 Nelíbí se mi, když hraje na hudební nástroje

Příloha č. 4 Rozpis hudební souhry k písni Pořádně se oblékněme

Obr. 25 Rozpis hudební souhry k písni Pořádně se oblékněme

Pořádně se oblékněme

♩ = 70

Pa-dá sní-žek. pa-dá z nebe. na no-se mě tro-chu ze-be. Když vy-jdu ven bez če-pi-ce.

mr-znou mi uši pře-ve-li-ce. Bez ru-ka-vic. jak by smet. ps-tí-ky mě ze-bouhned.

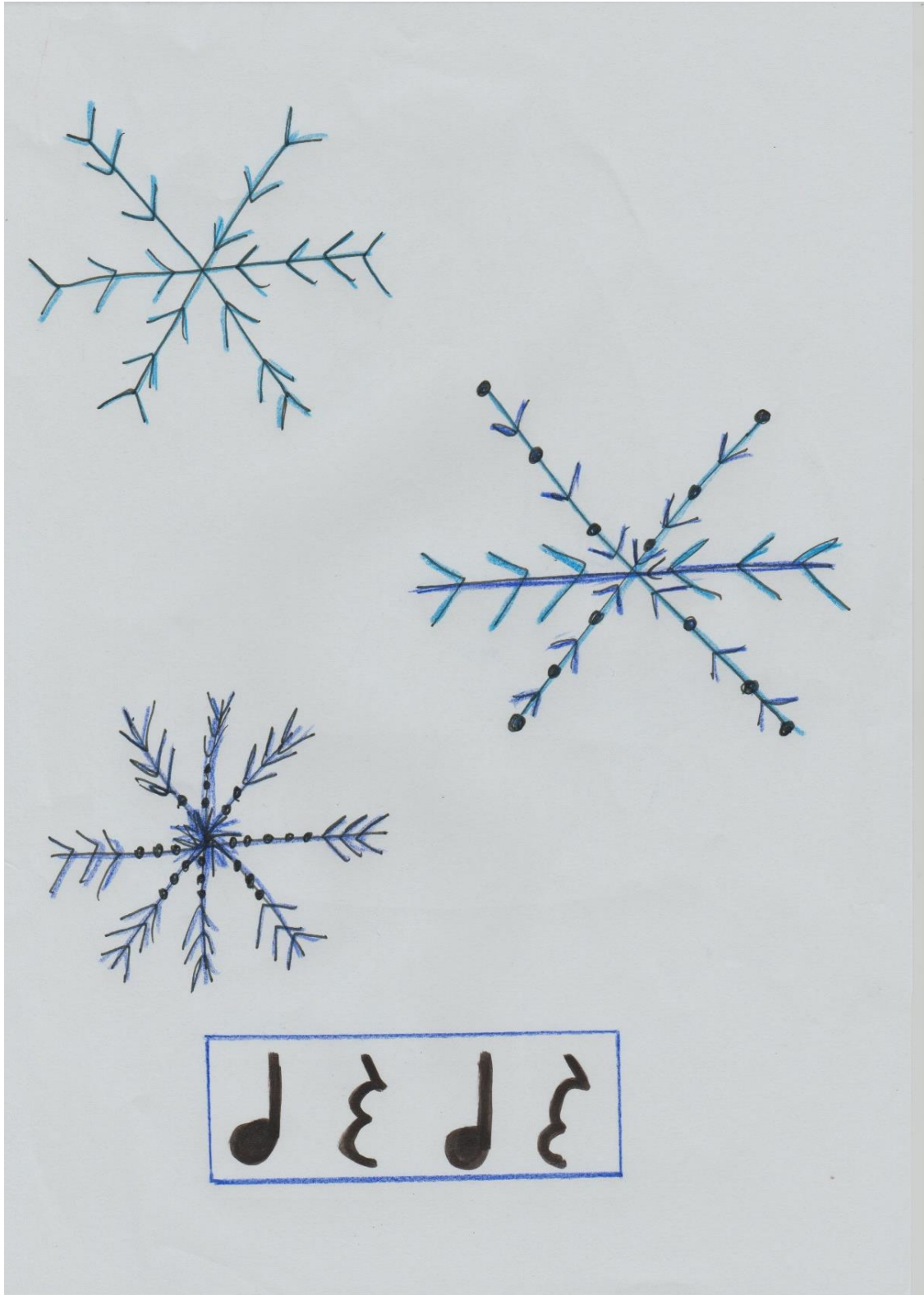
Mu-si-me být o-ble-če-ni. ať zas nej-sme na-chla-ze-ni.

The image displays a musical score for the song "Pořádně se oblékněme". It is divided into three systems. Each system includes a vocal line in treble clef with a 2/4 time signature and a tempo marking of quarter note = 70. The first system has a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature (C). The second system has a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature (C). The third system has a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature (C). Below the vocal line, there are three handbell parts: a snowflake, a bell, and a heart. The snowflake part consists of rhythmic patterns of eighth and sixteenth notes. The bell part consists of rhythmic patterns of eighth and sixteenth notes. The heart part consists of rhythmic patterns of eighth and sixteenth notes. The lyrics are written below the vocal line.

Zdroj: vlastní

Příloha č. 5 **Obrázky pro děti k hudební souhře pro píseň Pořádně se oblékněme**

Obr. 26 Sníh

Zdroj: vlastní

Obr. 27 Čepice

Zdroj: vlastní

Obr. 28 Rukavice

Zdroj: vlastní

Příloha č. 6 Rozpis hudební souhry k písni Krtek

Obr. 29 Rozpis hudební souhry k písni Krtek

Krtek

$\text{♩} = 80$ C G C C G C G C

Sa-lát ro-ste na za-hra-dě. vy-ku-ku-ji řed-kvi-čky. Kr-tek se-dí na hro-ma-dě.

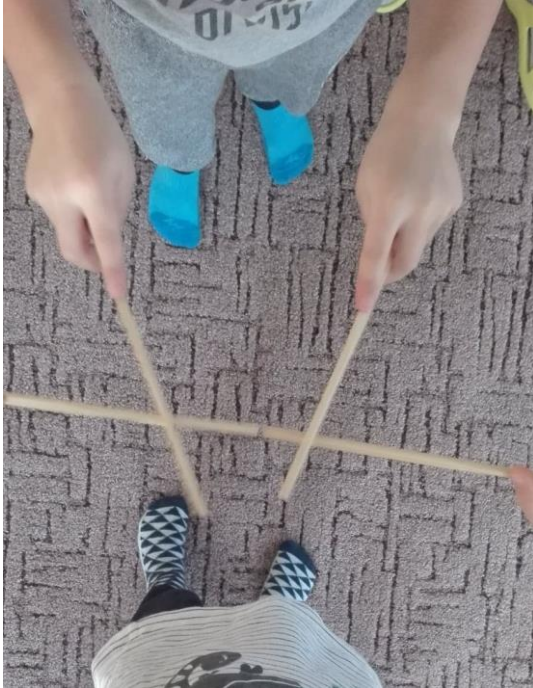
za-hní-vá si no-zi-čky. no-zi-čky. Hra-bal v hlině no-vou tra-su. zvěr-šo-val svůj

do-mě-ček. Po-dle vů-ně. po-dle hla-su hle-dá ces-tu kr-te-ček. kr-te-ček.

Zdroj: vlastní

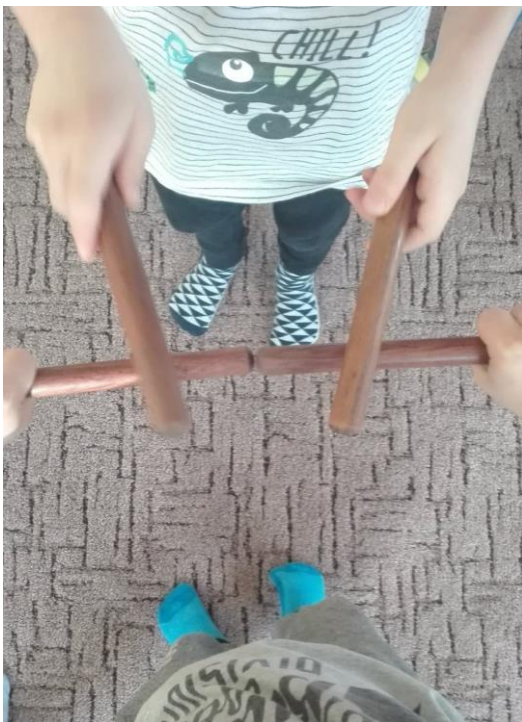
Příloha č. 7 Hra ve dvojicích na ozvučná dřívka (činnost k písni Rozcvička v parku)

Obr. 30 Hra ve dvojicích na ozvučná dřívka 1

Zdroj: vlastní

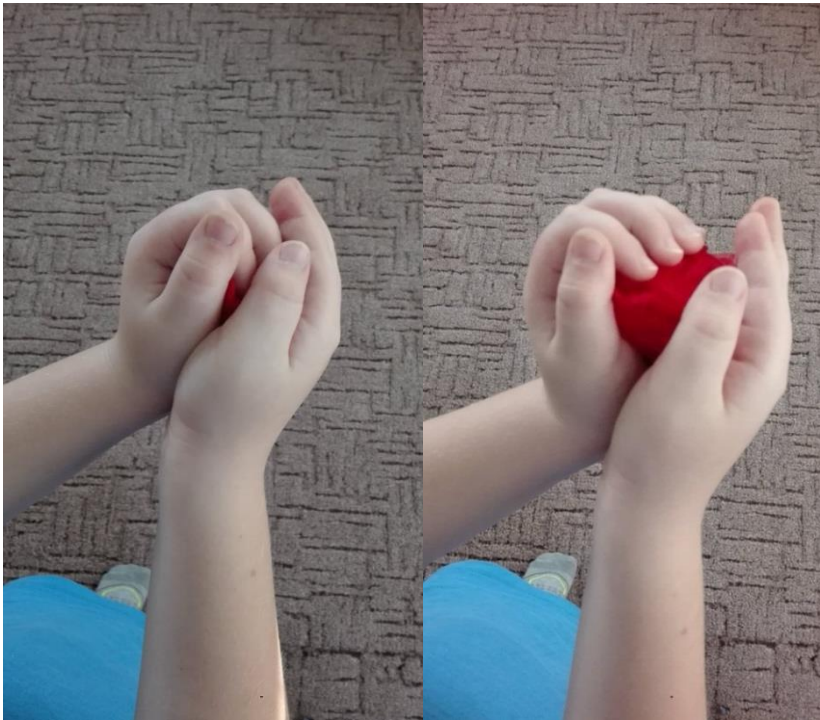
Obr. 31 Hra ve dvojicích na ozvučná dřívka 2

Zdroj: vlastní

Příloha č. 8 Práce s šátkem (činnost k písni Na zahrádce růže voní)

Obr. 32 Práce s šátkem 1

Zdroj: vlastní

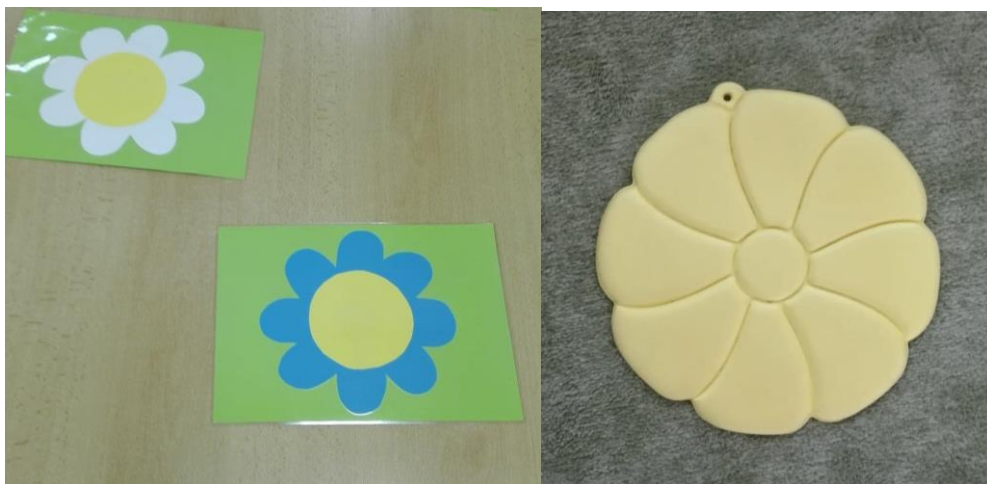
Obr. 33 Práce s šátkem

Zdroj: vlastní

Příloha č. 9 Ukázka kytiček (k písni Motýl)

Obr. 34 Ukázka kytiček 1

Zdroj: vlastní

Obr. 35 Ukázka kytiček 2

Zdroj: vlastní

Příloha č. 10 **Dešťová hůl (k písni Podzim)**

Obr. 36 Dešťová hůl

Zdroj: vlastní

Příloha č. 11 **Chrastítko (k písni Sněženka a sluníčko)**

Obr. 37 Chrastítko

Zdroj: vlastní

Příloha č. 12 Polystyrenový kelímek a plastová lžice (k písni Sněhulák)

Obr. 38 Polystyrenový kelímek a plastová lžice 1

Zdroj: vlastní

Obr. 39 Polystyrenový kelímek a plastová lžice 2

Zdroj: vlastní

Příloha č. 13 Papírové roury (k písni Sněhulák)

Obr. 40 Papírové roury

Zdroj: vlastní

Příloha č. 14 **Plastová trubka a ozvučné dřívko (k písni Na jeteli)**

Obr. 41 Plastová trubka a ozvučné dřívko 1

Zdroj: vlastní

Obr. 42 Plastová trubka a ozvučné dřívko 2

Zdroj: vlastní